

Nr 2 1969
Årgång 21
Pris 2:50

vi människor

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

Svenska kvinnors vänsterförbund har i korthet följande historia. 1914 bildades föreningen Frisinnade kvinnor under parollen: Mot krigspsykos, för demokrati och för kvinnornas likställighet. År 1931 utvidgades förbundet så att ett samarbete blev möjligt mellan alla kvinnor som önskade en samhällsutveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet sitt nuvarande namn.

Förbundet vill verka för fullständig likställdhet mellan kvinnor och män och för kvinnornas deltagande i full utsträckning på alla områden av det ekonomiska, sociala och politiska livet; för erkännande av och respekt för kvinnornas värdighet i familj och samhälle.

Förbundet vill verka för samarbete mellan kvinnor i alla länder och med all kraft deltaga i strävandena att uppnå och befästa en varaktig fred, allt framtidsarbets grundval.

År 1946 anslöts Svenska kvinnors vänsterförbund (Swedish women's left federation) till Kvinnornas demokratiska världsförbund (KDV).

KDV har 1967 anslutna organisationer i 74 länder med omkring 200 miljoner medlemmar. Dessutom har KDV kontakter med kvinnoföreningar i ytterligare 45 länder.

Vi Mänskor eller Vi Människor

När vi beslöt oss för **Vi Mänskor** var det viktigaste skälet att mänskor är kortare. Svenska akademiens ordlista säger att mänskor används poet. o. vard. och i alla sammansättningar som t. ex. mänskovänlig används den enkla stavningen i vitter stil. I uttalet finns ingen skillnad. Och så har man ju mänsklighet och de mänskliga rättigheterna.

Internationella kvinnodagen i Vietnams tecken

Ett starkt uttryck för solidariteten med Vietnams kvinnor blev det möte SKV:s Stor-Stockholmsdistrikt anordnade den 8 mars, **Internationella kvinnodagen** i Stockholms stadsmuseum.

Inför en talrik publik gav **Sara Lidman** glimtar av krigets vardag i Vietnam och eftersom vänner från FNL:s informationskontor kommit till mötet passade hon på att ställa frågor om de vietnamesiska kvinnornas situation och deras insatser i kampen för friheten till chefen för FNL-representationen i Sverige, **Le Phuong**. Som beredvilligt svarade och tecknade bilden av den vietnamesiska kvinnan, sådan som vi många gånger sett henne förkroppsligad i TV i Nguyen Thi Binh's gestalt.

Skådespelerkan **Lena Granhagens** medverkan blev också oförglömlig: i en stor och skön dikt lät hon en av Vietnams stora skaldar komma till tals, **Huy Can**, som för övrigt är Nordvietnams kulturminister. Vi återger dikten på annan plats i detta nummer, synd bara att vi inte kan återge Lena Granhagens röst. Tack, Lena, och tack, **Öla Palmaer**, som överfört dikten till svenska!

I ett uttalande som antogs av mötet krävdes att regeringen skall erkänna FNL, den enda sanna representanten för Sydvietnams folk.

Det blev också ett bra ekonomiskt resultat av mötet — 1.414 kronor — tack vare alla köpglada kring kvällens tombola och tack vare de goda vänner som skänkt alla de underbara vinsterna till denna. Hela behållningen går till de vietnamesiska delegaterna vid kvinnornas världskongress i juni, då kvinnor från alla kontinenter samlas i Helsingfors.

Rättelse

I artikeln "Kommunerna och barnstugorna" i "Vi Mänskor" nr 1, 1969, skall det på sidan 12 i kolumnen alt. b stå:

— 1.377: — i stället för — 2.755: —. Återstående kommunalt netto blir då enligt alt. b — 1.273: — i stället för + 105: —.

vi mänskor

Nr 2 1969 Årgång 21

Ansvarig utgivare:
VALBORG SVENSSON

Redaktionskommitté:
HILLEVI SVEDBERG
KATJA WALDÉN
HJÖRDIS LEVIN
ELISABETH VON HELAND

Vi Mänskor utkommer med fyra
nummer om året

Prenumerationspris per år 10 kr
Postgiro 5 13 23

SVENSKA KVINNORS
VÄNSTERFÖRBUND
Box 3021, 161 03 Bromma
Tel. 08/87 79 14

Sjühäradshögens Tryckeri AB, Borås 1969

UR INNEHÄLLET	sid.
Världens ungdom	1
Ungdom och narkotika. Margot Mårdh. Helena Svantesson, Herta Fischer	3
Örebro — ungdomens stad. Margit Palmaer	5
U-gruppen i Lund, Eva Åkesson	7
Snösmältningsskildring. Dikt av Rut Adler	8
Vårt biologiska arv. Arne Muntzing ..	9
Flickan i kulturhuset. Katja Waldén ..	15
Faderns dilemma. Anna Svensson	16
Tre frågor	18
Kvinnoföreningar. Andrea Andreen	18
Människan "på Maktens högra sida". Michaela	19
Kinas ungdom. Dikt av Rewi Alley ..	21
Sovjet — kontinent i förvandling. Eva Palmaer (rec.)	22
Kvinnan utan medborgerlig existens. Utdrag ur artikel av Jane Lundblad ..	23
Från Ulfasa till Fogelstad. Eric Lundqvist (rec.)	26
Vietnams kvinnor. Gunilla Palmstierna-Weiss	27
En hälsning till folken. Dikt av Huy Can	28
Barn i Sverige. Hjärdís Levin	30
Bygg fler barnstugor. Motion	32
Stoppa bilen i tätorterna. Fred Bremberg	33
Kvinnor i Algeriet. Rita Vinde	36
Skämt och allvar. Andrea Andreen	36
Från läsekretsen	37
För Vietnams kvinnor och barn	39

OMSLAGSBILDEN:
Demonstration i Lund.
Foto: Staffan Hagblom, Lund.

VÄRLDENS UNGDOM

En preliminär rapport om ungdomsproblem har under ledning av ambassadör Inga Thorsson utarbetats vid FN-sekretariatet. Den utgör ett svar på en resolution från ECOSOC (ekonomiska och sociala rådet) och behandlas nu av FN-kommissionen för den sociala utvecklingen.

Rapporten säger att unga människor i stort sett är idealister vilka gillar förändringar och är redo att anpassa sig till nya situationer som lovar ökad tillfredsställelse även om riskerna är mycket stora. Man säger också att ungdomens behov kan innebära en fara om man inte tar nog hänsyn till dem när samhällsutvecklingen planeras ty de unga har stora förväntningar och om dessa gäckas kan framsteg allvarligt försvåras.

"Ungdom" betyder i rapporten en ålder mellan 12 och 25 år. År 1965 fanns det omkring 500 miljoner i dessa åldrar. Mer än hälften av världens befolkning var under 25 år, av dessa fanns 59 miljoner i Afrika, 322 miljoner i Asien och 44 miljoner i Latinamerika. Man räknar med att de unga i världen skall öka i antal med 150 miljoner från 1970 till 1980. Detta innebär, säger man, att världsopinionen alltmer blir ungdomens opinion. Generationsklyftan kommer att öka i oanad grad. Prestige och status förskjuts redan nu snabbt från de gamla till ungdomen. Och denna ungdom har enorma möjligheter. Världen kan komma att utvecklas snabbare och avancera längre än någonsin tidigare. De flesta unga visar redan otålighet. Vad som nu ter sig som ett problem kan bli en faktor i utvecklingen.

Rapporten behandlar sedan olika problem. Undernäring och äggvitebrist i barndomen kan sätta spår genom åren. Fortfarande är utbildning bristfällig för ett stort antal barn i utvecklingsländerna. Detta trots att deras regeringar satsar hårt på undervisning, ibland 4–6 procent av nationalinkomsten. Kenya till exempel beräknas använda proportionsvis lika mycket för utbildning som Sovjetunionen och mer än Förenta staterna. Lärarproblemet är stort. Ofta är undervisningen felaktigt upplagd. Man glömmer att i utvecklingsländer omkring 80 procent av befolkningen torde behöva livnära sig på jordbruk ända till slutet av detta århundrade.

Frågan om en sysselsättning sådan vederbörande önskar den är måhända den avgörande för

ungdom idag. ILO har beräknat arbetskraften under tjugio år till 230 miljoner 1970 och 264 miljoner 1980. Ett annat stort problem är urbaniseringen. Ungdomen dras till städerna.

Det är tillfredsställande och med Inga Thorsson i ledningen inte oväntat att man överallt talar om de unga. Först efter ett tjugotal sidor kommer ett kapitel om unga kvinnors och flickors speciella problem. Man säger dock där att universellt finns trots allt en tendens till samma villkor för pojkar och flickor, för män och kvinnor.

Intressant är också kapitlet om de ungas deltagande i samhällets ledning. Man påminner om studentrevolterna, om ungdomsmarscher och demonstrationer ända ned till lågstadiet i skolor... 1968 förekom studentdemonstrationer i mer än 50 länder. UNESCO har fäst uppmärksamhet

Ungdom i Kenya. Foto: Riwkin, Stockholm.

Ungdom i Indien.

samheten vid den ökade generationskonflikten. Man säger att detta är en så komplicerad fråga att den kräver omfattande studier.

Man går även in på frågan om antisocialt beteende och dess orsaker. I de rika länderna finns det djupare orsaker än fattigdom som sådan, man pekar på missnöje med orättvisor och på leda vid livet. Här kommer också problemet om fritid in. Sedan 1900 har arbetstiden minskat i genomsnitt från 60 till 40 veckotimmar.

I fråga om nödvändiga åtgärder understryks starkt behovet av nationell planering på hög nivå och inte bara tillfälliga åtgärder i en krissituation. I detta sammanhang framhåller man att de unga i relativt rika länder oroas av att leva i en ytlig teknologisk-teknokratisk epok, de är otåliga över att inrikes- och utrikespolitik sköts enligt gamla normer och de är klart ovilliga att ta del i förhållanden som de ogillar. De tycks söka efter mening och ändamål med livet utöver ägodelar, trygghet, komfort och nöjen. Samtidigt som unga människor kan förkasta vissa moraliska värden söker de, tycks det, att rätta till sociala, ekonomiska och politiska orättvisor. De vill utjämna skillnader i levnadsvillkor, göra diskriminering olaglig och se till att deras länder blir inte bara rikare utan bättre. Offentliga och privata myndigheter söker nu efter utvägar att nå de unga och uppmuntra

ungdom och studentaktivister att ta del i positivt och skapande arbete och inte nöja sig med de negativa protesterna...

I utvecklingsländerna ligger problemen annorlunda till trots att ungdomen är universellt solidarisk och hyser samma önskan om social rättvisa och delat ansvar för samhället. Här gäller det mera att få del av det ökade välståndet även om resurserna är knappa. Man plågas av det kvarstående beroendet av utländsk hjälp. Det finns alltså på sina håll en tendens att betrakta de unga som en minoritetsgrupp.

Även utan ökade tillgångar för man in ett dynamiskt element när utvecklingsfrågan framställs som en stor kamp av ungdom för ungdom. I de flesta utvecklingsländer är den just detta...

Naturligtvis har vi här endast kunnat antyda innehållet i denna viktiga och fördomsfria rapport. Vi hoppas att den blir översatt till svenska.

Morgondagens ungdom på Kuba.

Ungdom och narkotika

SKV-möte i Stockholm

Förra våren beslöt Stor-Stockholms distriktsstyrelse att arbeta med narkotikafrågan. Missbruket höll på att sprida sig till allt yngre kretsar och vi fick en känsla av att något måste göras och göras snabbt om samhället skulle önska överleva. En kommitté bestående av fyra medlemmar utsågs och ett intensivt arbete tog sin början. Vi läste teoretiskt material, samlade tidningsurklipp och fick snart kontakter med läkare och socialvårdare, som dagligen hade kontakt med narkotikamissbrukare, med föräldraföreningen mot narkotikamissbruk och många andra. Alla mottog oss med öppna armar, glada åt att vi ville engagera oss i denna fråga. Alla var liksom vi övertygade att det hade gått så långt, att samhället måste ingripa på ett annat sätt än hittills och att den enskilde missbrukaren hade små chanser att klara sig själv ur det hela.

Vid ett offentligt möte med fullsatt hus den 13.11 1968 bildades en kommitté som skulle uppvakta statsminister Erlander. Den 9 dec. blev vi mottagna av honom och när föräldraföreningens representant berättade om sin kamp för att kunna hålla i gång en verksamhet på en gård i Värmland, dit missbrukare hade sänts för avvänjning och hur man saknade resurser och hade tiggat ihop pengar till det blev statsministern rätt skakad. En glad överraskning var ett par hundra ungdomar från Bandhagens Antinarkotikaförening som på ett fint sätt försökte övertyga och hjälpa sina skolkamrater och uppmanade alla andra skolor att bilda liknande föreningar.

Statsministern lovade att överväga snabba åtgärder. Vi hade kommit just vid en tidpunkt då en ung flicka hade hittats död i ett hotell och allmänheten var ytterst uppbragt och fordrade snabba åtgärder särskilt mot langarna.

Vi fick genom vårt arbete många nya kontakter och vi fick uppleva att ett gott kollektivarbete kan ge resultat och bryta den isolering som vi ofta annars arbetar i. Nu tänker vi fortsätta att arbeta med narkotikafrågan med koncentration på eftervården.

Margot Mårdh

Foto: Ateljé Bellander, TIO, Stockholm.

SKV-möte i Malmö-Lund

Den 7.3.69 anordnade Malmö—Lund-avdelningen ett möte om narkotikamissbruket. Huvudtalare var 1:e socialassistent Gösta Lidbo. Han redogjorde bl. a för sina erfarenheter som barnavårdsnämndens assistent på Polishuset och deltagare i den s. k. nattpatrullen.

Man räknar nu med omkring 1.500 unga missbrukare i Malmö, det gäller framför allt hasch- och amfetaminmissbruket. Hasch är mycket populärt bland ungdomar och anses av dessa helt ofarligt. Man vet dock att många övergår sedan till starkare medel och blir avancerade missbrukare med starka kriminella tendenser för att skaffa pengar till narkotika. Dessa ungdomar utvecklar ett starkt psykiskt beroende av medlet, som ersätter ett naturligt välbefinnande och ger sken av lycka, men som i själva grunden är en verklighetsflykt.

I diskussionen deltog bland andra en grupp vänster-radikala ungdomar, socialassistenter, en läkare och en representant för Fredrika Bremerförbundet, som bjudits till mötet. Man var överens om att narkotikamissbruket var ett socialt problem som inte kan lösas enbart med skärpt upplysning, "antiknark-propaganda" och bättre vårdresurser för missbrukare. Det gäller att försöka förebygga det psykiska narkotikabehovet genom att i större utsträckning än vad nu sker ge ungdomen vad den behöver för

sitt välbefinnande: självförtroende, medbestämmanderätt, engagemangbehov och gemenskap. Vår miljö måste utformas så att den motverkar vår isolering, vardagsstressen och bristen på meningsfull och fascinerande fritidssysselsättning. Kommersialismen och popkulturen med dess nerknarkade idoler främjar narkotikamentaliteten, menade en av ungdomarna. Vi kan inte bli av med problemet om inte hela samhällssystemet förändras, menade en annan. Starkt vidgad yrkesutbildning och trygghet i samhället skulle hjälpa många som "går och driver" och blir missmodiga, sedan de slutat skolan, tyckte en tredje. Att skicka dessa ungdomar till ungdomsvårdsskolor löser sällan deras problem, många fortsätter med missbruket i skolan. Vistelsen på ungdomsvårdsskolan kunde göras mera meningsfull om man fick en riktig yrkesutbildning, som ev. kunde avslutas på en ordinär yrkesskola. Avslutningsvis nämnde ass. Lidbo polisens roll i narkotikaaktioner och avslöjade att polisens relativa passivitet i många fall beror på att man på grund av bristande vårdresurser inte kan ta hand om alla anhållna.

Helena Svantesson

Konkret vård åt narkomaner

"När började du knarka för första gången?" "Den första silen tog jag för sju år sen och sen dess har jag varit på 17 (sjutton!) olika anstalter, Långbro, Ulleråker och så, det var för jävligt!" svarar blonda, söta Lena, 24 år gammal. Och jag vet att hon trots sina unga år är obotligt leversjuk, att hon har rymt från de flesta s. k. vårdanstalter, att polisen har hämtat henne gång på gång och att hon inte har kunnat förverkliga sin stora dröm — att bli journalist.

"Och du då, Peter?" "Jag lärde mig knarka på kåken (Norrtälje fängvårdsanstalt). Du anar inte vad friskt det langas på sådana ställen, alla är mer eller mindre nerknarkade. Men här är det första stället, där man verkligen *själv* vill gå in för att låta bli skiten", säger robuste Peter med flackande ögon och kallsvetten på händerna.

Med "här" menar 20-åringen Frykgården utanför Kil i Värmland, det första rehabiliteringshem för narkotikaskadade ungdomar, som startades och drivs inte av någon myndighet utan av en samling desperata men handlingskraftiga privatpersoner som har sammanslutit sig i Föräldraföreningen mot narkotika.

Vi, dvs. tre förtroendevalda och en ung socialassistent från Solna stads socialnämnd, sitter med de tio ungdomar som just nu finns på Frykgården i den lilla matsalen och pratar. Samtalet är livligt, ungdomarna är förvånansvärt lättpratade och ibland nästan forcerat angelägna att delge synpunkter på de egna problemen och samhällets åtgärder och attityder emot dem. Alla förklarar enstämmigt att Frykgården var det första positiva i deras unga men redan illa tilltygade liv. De berömde frånvaron av all sorts anstaltsatmosfär och mentalitet och talade nästan rörande uppskattande om det förtroendefulla förhållandet till Föräldraföreningens ordförande, Rut Bonell. Denna småväxta och attraktiva kvinna har med en okuvlig energi kämpat för sitt mål, att skapa ett eftervårdshem åt unga narkomaner. Hon har tiggat ihop pengar till inredningen av Frykgården, själva området och byggnaderna har hon fått till låns av ett stort försäkringsbolag och hon och många andra inom Föräldraföreningen mot narkotika offrar varje minut för att hålla det hela i gång.

Alla ungdomar bor i enkelrum, pojkar på den ena sidan av byggnaden, flickorna har den andra delen, i mitten finns matsalen, kök, TV-rum, dusch. Rummen är små och enkla, men med alla de attiraljer som finns i tonårslyor, var och en får sätta sin personliga prägel på sitt lilla rike och popmusiken flödar dagen i sträck. I den mån ungdomarna är tillräckligt friska hjälper de till med det mesta på gården, de studerar och några arbetar även på närbelägna arbetsplatser. Den vackra naturen, den nya miljön och inte minst den mjuka atmosfären mellan alla på Frykgården, stämningen av hjälpsamhet och positivitet är väsentliga faktorer i läkningsprocessen på längre sikt.

När man hör dessa ungdomar berätta om sina personliga svårigheter, begriper man att narkomani måste behandlas i stor utsträckning på det psykiskt-sociala planet, inte bara med medicinsk avgiftning.

Solna stad har som första kommun köpt två permanenta platser på Frykgården, som står till förfogande åt stadens unga eftervårdsbehövande narkomaner. Måtte fler kommuner inse nödvändigheten att satsa på en adekvat vård åt narkotikamissbrukare.

Narkotikadebatten har fått olustiga inslag av prestige och personstrider. Under tiden, medan man diskuterar utredningar och undersökningar, ökar narkotikaepidemin med oroväckande fart.

Gör något, men gör det nu!

Herta Fischer

ÖREBRO - ungdomens stad

Margit Palmaer har tidigare berättat om barnavården i Örebro. Här skildrar hon Örebro som Ungdomens stad — en titel som Örebro förvärvade jubileumsåret 1965 men som är ännu mer berättigad idag.

Men först en smula historik:

I början av 1940-talet hade Örebro bekymmer för sin ungdom, dels började ungdomsligor med åtföljande ungdomsbrottslighet att växa fram, dels hade man en oroande ungdomsarbetslöshet. Åtgärder diskuterades och det första resultatet blev att Örebro Ungdomsråd bildades 1941 på tillskyndan av dåvarande landshövdingen Bror C. Hasselrot och med anslutning från 45 av stadens 70 ungdomsorganisationer. Och ungefär samtidigt kom den första ungdomsgården till, i en liten herrgårdsliknande byggnad i centrum, vilken tidigare inrymt ett småbarnshem. Möbler — delvis präktiga men något nersuttna skinnfåtöljer — tiggdes ihop, ledare anställdes och ungdomar började strömma till. Och det gör de alltjämt, för Nygategården med sin lite gammaldags charm och sin entusiastiska föreståndarinna, Ingrid Åberg, är alltjämt ett högst populärt tillhåll, något av ett andra hem för många ungdomar. Men de som vuxit ur ungdomsgårdsåldern söker sig också gärna dit för att hälsa på, liksom de gör på andra gårdar. Så såg jag på en av gårdarna en ganska stadig herre med mustasch och undrade om det var en ledare — nej då, det var en före detta medlem som brukade titta in.

Verksamheten växer

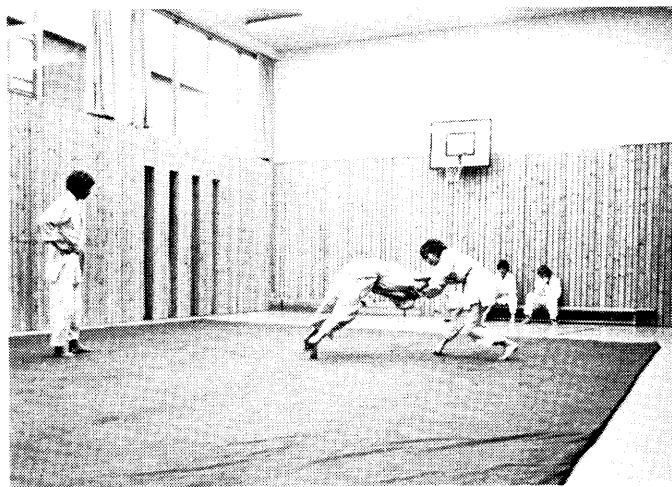
Sedan denna tid har verksamheten oavbrutet byggts ut, nya gårdar har kommit till, framför allt i de nya bostadsområdena som kransar staden. Där finns de för övrigt med redan på planeringsstadiet. Just nu finns det ett tiotal, förutom en motorgård, ett diskotek samt några kvartersgårdar. Och fler planeras. I Vivalla, en gammal bygd där 1600-talspoeten Lars Wivallius hade sitt barndomshem, uppför man nu stadens hittills största gård med 1.500 kvadratmeter samt några kvartersgårdar, som ska disponeras av olika föreningar. Man kan ju undra hur det gått med Lars Wivallius, som inte bara blev en stor poet utan också en stor filur om han på sin tid haft tillgång till en ungdomsgård! I Mellringe, en ny stadsdel vid det stora mentalsjukhuset, färdigställs just nu en gård med tillhörande klubbhem, och i den gamla brunnsorten och villaförstaden Adolfsberg — skildrad av Hjalmar Bergman i Herr von Hancken

— invigs ännu en till hösten. Och ytterligare fyra stycken planeras. Utbyggnaden pågår i så rask takt att man börjat undra över om ungdomsledarna kommer att räcka till. "Kommer föreningarna att kunna öka sin ledarkader i takt med tillväxten av nya områden, ungdomskullar och lokaler?" heter det i Ungdomsrådets verksamhetsberättelse för 1968.

Ändock försöker man överlåta mer och mer av ansvar och initiativ till ungdomarna själva, bland annat genom att låta dem utse sina egna representanter i de gårdsråd som väljs på hösten. Och ungdomsgårdarna har numera blivit *Föreningsgårdar*, vilket understryker den vikt man lägger vid att de unga blir medlemmar i olika organisationer, vilka i sin tur får gratislokaler på gårdarna och också har ansvar för dem. Men även föreningslösa unga är välkomna; i den "öppna verksamheten" kan de komma och gå som de vill, känna sig för och kanske bestämma sig för att gå in i någon klubb. Och det finns sannerligen att välja på: idrott, friluft, politiska, kristna, scouter, motor och nykterhet för att nu nämna några. Dessutom finns det kurser och studiegrupper i olika ämnen, och flera kan det bli. Ungdomarna är själva välkomna med förslag.

Vad är populärast just nu? Judo och diskotek blir svaret. Men diskussionsgrupper har också sina fans, och många kommer helt enkelt in för att sitta och prata och trivas, gärna vid en kopp kaffe i ungdomskaféet. Det är ingen som förmenar dem det efter en lång och tröttande skoldag. För övrigt syns aktiviteten variera: på en gård tycker man sig finna att de unga är ganska passiva, på andra är de mera

Judoträning på en ungdomsgård.

initiativrika och har exempelvis hittat på att själva dekorera väggarna med målningar. Och på somliga håll gillar de att dansa — man har även haft danskurser — medan man på andra föredrar att lyssna till musiken.

Besöks-siffran håller sig i genomsnitt till hundra besök per kväll och gård. Men den varierar, på tisdagarna är den lägst, särskilt då High Chaparall spelades i TV, och högst på fredagarna, som nu övertagit lördagarnas roll. Totalsiffran besök på samtliga gårdar beräknades för 1968 till drygt 420.000.

Problem med narkotika och sprit? Narkotika har man inte märkt något av, men det har hänt att ungdomar druckit lite för mycket mellanöl på fredagskvällen. Mellanölet är ju så lättåtkomligt numera! Inom Ungdomsrådet är man också medveten om att nya strömningar och faror kan göra sig påminta men är också beredd att möta dem, gärna med nya metoder. För inom ungdomsarbetet får man aldrig fastna i gammal slentrian, öppen blick och förnyelse är lösenord. Och stadens intresse och generösa stöd har man ju bakom sig.

Andra aktiviteter

Men man kan inte tala om ungdomsverksamheten i Örebro utan att nämna något om annan fritidsverksamhet. Så har man som ett komplement till föreningsgårdarna lyckats få disponera enkla lokaler, äldre villor och liknande, där de unga själva fått göra om miljön efter eget huvud. En sådan byggnad är Ranchen i Vivalla by, "The baron Ranch", där målarglada ungdomar med en konstnärligt begåvad ledare inomhus skapat ett färgsprakande tonårsparadis och utomhus har både husdjur, bollplan och en dusch.

Fritidsbyar för familjer har man i Anevik på västkusten och vid Skagern, vintersportanläggningar i Kilsbergen och i Äre, dit för övrigt ungdomsledarkurserna brukar vara förlagda. För en ständig fortbildningsverksamhet pågår för ledarna, med längre och kortare kurser, föreläsungsverksamhet och träffar, det mesta givetvis i Örebro. Även ungdomarna har sin information, så besöks alla stadens sjätteklasser höst och vår av föreningsassistenter, som berättar om gårdarna och även inbjuder dem till studiebesök.

Men gårdarna är inte bara öppna på kvällarna och inte bara för ungdomar. Redan klockan nio på morgonen finner sig småbarn och husmödrar till gymnastik, på sina håll utnyttjas lokalerna också till skolgymnastik. Längre fram på dagen kommer pen-

Diskussionsafton i ungdomskaféet.

sionärer och husmödrar till studiecirklar och kurser, musikskolelever samt deltagare i rytmik- och barn-teatergrupper. Och ibland har man dansklubbar och t. o. m. nattklubb mellan halv elva och ett för ungdomar över sjutton år.

Allt detta kostar givetvis pengar, massor av pengar. De 5.000 kr varmed staden för ett kvartss sekel sen bidrog till den första ungdomsgården har vuxit till ungefär det tusendubbla, omkring fem miljoner. Motiveringen var då att "det är av största vikt att alla tänkbara åtgärder vidtagas, som äro ägnade att stödja och vägleda ungdomen under rådande kritiska tid då så många upplösande och nedrivande krafter äro verksamma inom samhällskroppen".

Denna motivering lever väl i viss mån kvar, men den har också utvecklats i mer positiv riktning. Som ungdomskonsulent i Örebro, Göran B. Waldén, uttrycker det: det gäller inte bara att hindra ungdomen från att leva bus, det gäller mer och mer att fostra den i demokratisk anda, till ansvar och samarbete. Detta är målet för vår verksamhet — medlen kan alltid diskuteras.

Just nu pågår i Örebro en vetenskaplig undersökning av ungdomarnas bostadsavstånd till fritidslokaler, och den kommer att ligga till grund för framtida planering och det inte bara i Örebro. Ungdomskonsulenten avslöjar också en annan vision: att i framtiden inte bara nöja sig med att bygga praktiska hus för ungdomsverksamheten utan också skapa miljö omkring dem, parker och gräsmattor, där man kan sträcka ut sig på sommarn och åka skridskor på vintern.

Och varför skulle inte den visionen kunna bli verklighet liksom så mycket annat som ingen kunnat drömma om i fyrtitalets Örebro, för att inte tala om i Hjalmar Bergmans Wadköping?

Margit Palmaer

U-gruppen i Lund

Vårterminen 1968 samlades tusentals studenter i Lund till en föreläsningsserie under rubriken "Advanced Technology and World Poverty". Föreläsarna J. K. Gailbraith, Georg Borgström, Gunnar Myrdal och Raul Prebisch (generalsekr. i UNCTAD) lyckades väcka, stimulera och utveckla auditoriets behov av att verkligen göra något och tro på möjligheten att verkligen kunna göra något gemensamt — ett efterlängtat alternativ till den misströstan man lätt grips av vid konfrontationen med vår tids kanske största problem: den växande klyftan mellan fattiga och rika.

Detta behov kanaliserades delvis i U-gruppen vid Lunds universitet. U-gruppen bildades i maj 1968 på initiativ av studenter med färska erfarenheter från praktiskt u-landsarbete. Första gemensamma nämnaren var endast insikten om att något måste göras — och göras snart.

Man enades om ett upprop som bland annat innehöll krav på förändringar av Sveriges handels- och biståndspolitik, krav på information, krav på internationalisering av forskning och undervisning samt krav på lösning av låglöneproblemet — internationell solidaritet får inte ställas i motsats till solidaritet med eftersatta grupper inom Sverige.

Verksamheten inleddes med kritik av och protest mot proposition 101, som behandlades i riksdagen den 28 maj. 4.000 studenter och universitetslärare samlades till ett opinionsmöte i Lundagård den 17 maj. För att ytterligare understryka kraven följdes mötet upp med en hungerdemonstration utanför riksdagshuset hela veckan före riksdagsdebatten.

Nya aktioner följde: kontakter med regeringen och SIDA, namninsamling, konferens med riksdagskandidater inför valet, flygbladsutdelning på badstränder, demonstrationer, utställningar, alternativ jul...

Dessa aktioner har trots sin mängd varit av underordnad betydelse i U-gruppens verksamhet. Behovet av självinformation har redan från början självfallet varit mycket stort och tillfredsställes nu av en mängd allmänorienterande föreläsningar och arbete i studiecirklar. I ca 30 cirklar pågår för närvarande intensiva diskussioner om de förklaringar till problemen och förslag till lösningar som förekommer i den gängse politiska och ideologiska debatten, samtidigt som man försöker skaffa sig en bas av fakta — eventuellt på något specialområde.

Dessa studier är en förutsättning för nästa steg i U-gruppens arbete: en mera konsekvent och inten-

siv satsning på opinionsbildande verksamhet och forskning.

Just nu förbereds koncentrerade informationskampanjer i små samhällen i Skåne. Utställningar, teater, föredrag, torgdebatter, bulletinförsäljning, kontakt med skolor och lärare, kontakt med arbetsplatser via fackföreningar...

Det viktigaste är att få en chans till personlig kontakt — att finna former och språk som inte verkar omedelbart blockerande, att finna anknytningspunkter till geografiskt mer närliggande problem. Personlig kontakt fungerar — nya U-grupper växer upp överallt i Skåne.

Vad vill då U-gruppen? Vad är det för information och värderingar man vill föra ut?

U-gruppen är politiskt och religiöst obunden — det finns medlemmar från både Konservativa studentförbundet och Clarté. Målsättningsdebatten har varit intensiv och är ännu långt ifrån avslutad.

"Internationell solidaritet", "jämlighet i resursfördelningen", "ekonomisk, politisk, social och kulturell frihet", "demokrati", "global miljövård" — hur skall man fylla orden med innehåll?

Kanske man som ett första steg mot politisk mobilisering får nöja sig med att försöka få sina medmänniskor att ifrågasätta om det är rättvist att två tredjedelar av jordens befolkning hungrar medan den återstående tredjedelen lever i överflöd?

Eva Åkesson

Foto: Staffan Hagblom, Lund.

Snösmältningslandskap

av Rut Adler

Snösmältningslandskap utanför mitt fönster
de flesta tycker det är fult, fläckigt, svartbrunt
trasigt i kanterna
Jag älskar dig med dina fåror och rynkor
och djupa svarta sprickor
rännilar sorlar under sotigt snötäcke
över trasiga förrädiska isfält
Jag älskar dig och ser all livets skönhet och fulhet
hemlighetsfull förväntan, äventyrlighet i ditt ansikte
med alla dess djupa rynkor.
Nog för jag kunde vara betagen i den nyfallna snöns
djupa bländande skönhet som täcker marken, träden, varje kvist
och i rimfrostkristallernas gnistrande smycken
men det är som om den skönheten inte rörde mitt innersta
inte fyllde mig med närhet och glädje, rörelse och ro
Jag älskar snösmältningslandskapet med sina bara fläckar av naken
mörk jord
rännilarna porlande under snötäckets trasiga kanter
i sitt tjällossningsarbete, lämnande stora fläckar bar mörk jord
till spirande nytt liv . . .
. . . ser jag, skymtar jag i det vagt konturerna av en mycket gammal
kvinns ansikte
fårat, rynkigt av årens slit, oskyddat i sol och vind
tandlös mun, kanske rinnande ögon,
möter det mitt i en slags utsägbar ömhet?
Lugna rofyllda visshet att saven stiger från jord och dunkel
upp i trädens grenar och kvistar
diar sin moders spenar, blir till ljus, klorofyll och späda löv
och lust åt alla markens djur och himlens alla sorglösa fåglar.
O liv, o mor och jord
o träd och örter och kryp
er skönhet övergår allt, sluter cirkeln av evig växling
evig rörelse och evig ro.
Snösmältningsfolk
också er älskar jag
skönheten i rytmen av arbete och lek
av mognad och vila, som är livets mening
någon annan behövs inte.
O liv, jag vill gå in i ditt dunkel och ursprung
växa i ditt ljus som del av universum
utan början utan slut.

(vid natt- och gryningsljus den 1 februari 1969)

VÅRT BIOLOGISKA ARV

av Arne Müntzing

Egenskapernas utformning genom samspelet mellan arv och miljö

Det är ett välbekant faktum att livet på jorden uppträder i mycket skiftande gestalt. Det finns ju ett mycket stort antal växt- och djurarter, men också inom varje biologisk art finns vanligen en aldrig sinande mångfald av individer med olika egenskaper. Bäst känner vi till detta från vår egen art, människan, där män och kvinnor utgör en brokig mångfald, inom vilken individerna inte bara är olika till det yttre utan också representerar olika personligheter med avseende på de mentala egenskaperna.

Huvudorsaken till denna mångformighet uppträcktes av Gregor Mendel, ärftlighetsforskningens grundläggare. 1865 klargjorde han inför Naturforskarsällskapet i Brünn, att organismernas egenskaper betingas av konstanta arvsanlag, s. k. gener, vilka nedärvs från generation till generation. Under denna nedärvning sker nästan alltid en omgruppering av generna, så att avkomman blir ärftligt mångformig. Mendel visade klart, att en utomordentligt stark ärftlig variation kan erhållas genom omkombination av ett begränsat antal arvsanlag. För att nämna några siffror, så kan när- eller frånvaro av 10 olika anlag hos en individ leda till uppkomst av 50 049 ärftligt olika kombinationer i avkomman. Om antalet anlag är 100 i stället för 10, kommer man upp i astronomiskt stora tal, dvs. till en outtömlig ärftlig mångfald.

Det är denna ärftliga mångfald, som i första hand är orsak till att individerna inom en art är så olika varandra. En annan väsentlig orsak till variationen är emellertid, att egenskapernas utformning också påverkas mer eller mindre starkt av miljön. Miljön kan göra sig gällande redan på fosterstadiet, och när individen sedan växer upp, utsätts den för en oavbruten ström av miljöpåverkningar, av vilka en del är gynnsamma, andra mer eller mindre skadliga. Barndoms- och ungdomsåren är givetvis särskilt känsliga i detta avseende, men även senare — så länge vi lever — nås vi ju ständigt av miljöinflytelser, som påverkar oss både kroppsligen och andligen.

En ständigt aktuell fråga är i vad mån våra egenskaper är ärftligt medfödda eller miljöbetingade. Denna fråga har ingående belysts genom tvillingundersökningar. Enäggiga tvillingar uppkommer genom klyvning av ett och samma befruktade ägg och får därigenom samma ärftliga konstitution. Egenskapsskillnader mellan 1-äggstvillingar är därför uteslutande miljöbetingade. I synnerhet om sådana

Professor
Arne Müntzing,
Lund

tvillingar skilts åt på ett tidigt stadium och uppvuxit under olika miljöförhållanden, utgör de ett glänsande material för bedömning av arvets och miljöns relativa roll för egenskapernas utformning. Som kontrollmaterial vid sådana undersökningar använder man sig av 2-äggstvillingar, vilka uppkommit från två olika, samtidigt befruktade ägg. 2-äggstvillingar har i ärftligt avseende samma grad av likhet eller olikhet som vanliga syskon.

Det är ett faktum, att alla människor utom en-äggstvillingar är ärftligt olika, och att dessa skillnader är av betydelse både för våra fysiska och mentala egenskaper. Detta förhållande, som står i bästa överensstämmelse med den ärftliga variation man så väl känner hos både växter och djur, har hos människan påvisats genom omfattande medicinsk-genetiska undersökningar. Tvillingforskningen intar en särställning bland dessa undersökningar genom att den möjliggör en bedömning av arvets och miljöns betydelse för egenskapernas utbildning. Fastän överensstämmelsen mellan enäggstvillingarna i genomsnitt är nästan skrämmande stor, är den dock sällan absolut och ibland ganska dålig. Detta visar att olika miljöfaktorer kan spela en avsevärd roll, och att de ofta förhindrar en viss ärftlig tendens att göra sig gällande. Detta är uppmuntrande både för läkare och uppfostrare, som på ett så utomordentligt och beundransvärt sätt strävar efter att bevara individens liv och hälsa och att leda den psykiska utvecklingen i rätt riktning. Det finns alltså ingen anledning att sitta med armarna i kors och fatalistiskt iaktta de ärftliga anlagens yttringar hos olika individer. Goda miljöpåverkningar i form av god uppfostran, god undervisning och god kroppsvård är utan tvivel i hög grad ägnade att förbättra indi-

videns egenskaper, även om detta vanligtvis endast kan ske inom relativt snäva gränser.

I varje fall kan vi aldrig komma ifrån den medfödda konstitution, som vi fått ärva från våra förfäldrar. Denna konstitution är vår personlighets yttersta grund, ett ständigt ljudande ackord, som miljön visserligen förmår variera, men som likväl behåller sin egenart till livets slut. För genetikern är således personlighetsdifferentieringen inget egentligt problem. Vi vet numera varför vi är så särpräglade och känner tacksamhet och kanske också vördnad, för att vi alla, i ärftligt avseende, är unika. Det är säkerligen detta fundamentala faktum, som i första hand ligger till grund för personlighetsbildningen och personlighetsdifferentieringen. Man kan också säga, att varje individ har sin speciella reaktionsnorm, dvs. ett alldeles speciellt och personligt sätt att reagera för påverkningarna från miljön.

Könsbestämning och könskromosomer

Hos människan, liksom hos många djur och åtskilliga skildkönade växter, finns särskilda könsbestämmande kromosomer. Kromosomerna är mikroskopiskt små kroppar, som finns i alla cellkärnor, och som ärftlighetsforskarna måste ägna stor uppmärksamhet. Detta beror på att arvsanlagen — generna — är belägna i kromosomerna. Vanligen innehåller varje kromosom ett stort antal gener, som är li-neärt anordnade, dvs. ligger i en enkel rad efter varandra.

I fråga om de vanliga kromosomerna råder ingen olikhet mellan könen, men när det gäller könskromosomerna är det så hos människan och många andra djurarter, att hanindividerna normalt har en X- och en Y-kromosom. Honindividerna saknar där- emot Y-kromosom men har i stället två X-kromosomer. En man har alltså könskromosomuppsättningen XY, en kvinna XX.

Denna genomgående ärftliga skillnad mellan könen är ett faktum, som verkligen borde uppmärksammas i könsrollsdebatten, i synnerhet som könskromosomernas roll ej blott är begränsad till själva könsbestämningen. I könskromosomerna hos olika organismer (både växter, djur och människor) finns nämligen förutom de könsbestämmande generna även arvsanlag som kontrollerar åtskilliga andra egenskaper, som ej har med själva könsdifferentieringen att göra. Dessa gener kommer emellertid att visa en annan typ av nedärvning, s. k. könsbunden nedärvning, beroende på att män och kvinnor är olika med avseende på sina könskromosomer.

Den bäst kända typen av könsbunden nedärvning är den som beror på gener i X-kromosomen. Karakteristiskt för denna nedärvningstyp, som vanligen gäller defekter eller sjukdomar, t. ex. färgblindhet eller blödarsjuka, är att det nästan alltid är männen, som visar sjukdomen i fråga, och att de ärver sjukdomsanlaget från sina mödrar. Dessa är friska, trots att de är bärare av ett sådant skadligt anlag i sin ena X-kromosom.

Detta kan lätt förklaras, om man betecknar en X-kromosom som innehåller genen för blödarsjuka med Xb, och en normal X-kromosom med X. En kvinna som är XXb har alltså en "frisk" och en "sjuk" X-kromosom, varvid den friska X-kromosomen förhindrar sjukdomsanlaget i Xb att komma till uttryck. Om en sådan kvinna får söner, kommer i genomsnitt hälften av dem att få blödarsjuka, den andra hälften att vara frisk. Detta beror på att sönerna alltid får sin enda X-kromosom från modern, och om denna X-kromosom då innehåller ett sjukdomsanlag, finns det ingen X-kromosom nummer två, som kan förhindra detta anlag att komma till uttryck. Mannens Y-kromosom innehåller ej heller några sådana skyddande gener, som skulle kunna förhindra att en XbY-man blir sjuk. Däremot känner man fall av Y-buren nedärvning hos många organismer, varvid vissa egenskaper, som beror på gener i Y-kromosomen endast nedärvs på den hanliga linjen, dvs. ständigt från far till son. Även hos människan har flera sådana fall rapporterats, av vilka åtminstone några (en tåmissbildning och egenskapen håriga öronkanter) måste anses bero på Y-bundna gener.

Avvikelser från normalt kromosombestånd

Ärftliga sjukdomar och defekter hos människan beror i allmänhet på enskilda gener belägna på olika ställen i kromosomerna. Ännu svårare följer kan ibland uppkomma om antalet kromosomer i cellerna förändras.

Om vi alltjämt håller oss till könskromosomerna, så känner man flera olika typer av abnorm könsdifferentiering och störd fruktbarhet, som beror på avvikelser från normalt könskromosombestånd. Sålunda är individer behäftade med det s. k. Turners syndrom, sterila kvinnor med vissa avvikande egenskaper. Dessa individer har kromosomkonstitutionen XO, dvs. det finns endast en, i stället för normalt två, X-kromosomer i cellerna. Det s. k. Klinefelter-syndromet förekommer hos sterila män med vissa feminina drag och med den avvikande köns-

kromosomkonstitutionen XXY (i stället för XY). De har alltså en honligt verkande X-kromosom för mycket, och blir därigenom något feminiserade.

Rakt motsatt verkan har konstaterats hos män med könskromosomuppsättningen XYY i stället för XY. Sådana män, som alltså har en Y-kromosom för mycket, är psykopater med abnormt stark längdtillväxt. De blir tidigt aggressiva, även om de växer upp i bästa tänkbara miljö, och denna aggressivitet medför vanligen också kriminalitet. I flera fall har denna kriminalitet lett till mord på kvinnor. Ett fasansfullt fall av detta slag är den massaker på åtta sjuksköterskor, som en XYY-man lyckades ställa till med i Chicago för några år sedan.

Kännedomen om att människor med abnorma egenskaper ibland är avvikande med avseende på sin kromosomuppsättning, är en forskningsinriktning, som har utvecklat sig med oerhörd snabbhet under de senaste 10 åren. En förutsättning för att detta skulle kunna ske var ett viktigt resultat, som erhöles 1956 i Lund, då min kollega prof. Albert Levan och hans medarbetare J. H. Tjio visade, att människan har 46 kromosomer i sina cellkärnor och ej 48 som man tidigare hade trott (Fig. 1).

Sedan 1956 har tekniken för studium av människans kromosomer snabbt förbättrats genom ett intensivt internationellt samarbete. Denna forskning syftar i första hand till att försöka känna igen och numrera varje enskild människokromosom. Detta har till en viss grad lyckats, eftersom kromosomerna hos människan tillhör olika storleksklasser och även har andra kännetecken (Fig. 2). Y-kromosomen, som endast förekommer hos män, är en av de minsta kromosomerna. En annan av de vanliga kromosomerna, nr 21, är också liten och är av särskilt intresse, sedan först J. Lejeune i Frankrike och sedan flera andra forskare visat, att förekomst av en extra kr. nr 21 leder till det s. k. Down's syndrom, även kallat mongoloid idioti. Sådana svårt handikappade individer har alltså 47 kromosomer i stället för 46, varav tre kromosomer av sorten nr 21 i stället för två såsom fallet är hos normala människor med 46 kromosomer. En kromosom för litet (45 i stället för 46) leder vanligen till ännu kraftigare störningar än förekomst av en kromosom för mycket, och i sådana fall blir resultatet vanligen spontan abort på fosterstadiet.

Utom skadliga förändringar av kromosomernas antal känner man också flera fall, då en förändring

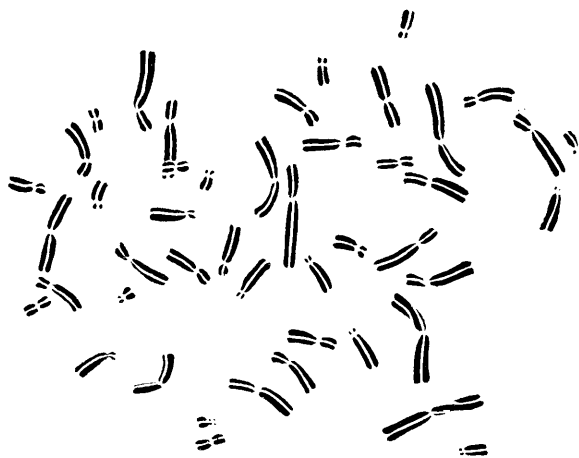
av en enskild kromosoms struktur också förorsakar en viss sjukdom eller medfödd defekt. Människor som drabbats av en viss form av leukemi har i sina sjukliga blodceller den s. k. Philadelphia-kromosomen, som har uppkommit från en av kromosomerna nr 21 eller 22 genom förlust av ett kromosomsegment. Förlust av ett annat kromosomsegment, hos kromosom nr 4 eller 5, leder till det s. k. cri-du-chat-syndromet, som först studerats av franska forskare. Såsom namnet anger, kan redan det späda barn, som drabbats av denna defekt, kännas igen på skriket, som låter som ett kattskrik. Dessa kattskriksbarn blir också i andra avseenden missbildade, både fysiskt och mentalt, och dör vanligen vid späda ålder, utan att något kan göras för att rädda dem.

Aggressionens betydelse förr och nu

Den mänskliga aggressionen möter oss i många mer eller mindre besvärande former, både när det gäller relationerna mellan enskilda individer, och när det är fråga om grupper av människor, som bekämpar varandra. Eftersom dessa olika grupper numera är i besittning av fruktansvärda förstörelsemedel, utgör aggressionen mer än någonsin ett hot mot mänsklighetens framtid och bestånd.

Aggressionen kan bero på många orsaker, och bland dem även historisk-kulturella. I grunden är emellertid aggressionen en biologisk företeelse och en del av vårt biologiska arv. Den huvudtes som jag därvidlag skulle vilja formulera är följande: På grund

Fig. 1. Människans 46 kromosomer i naturligt läge i en blodcell hos en man. (Från Källén och Levan.)

av sin djuriska härstamning är människan fortfarande bärare av en mängd arvsanlag, som på djurstadiet eller under de första stadierna av människoblivandet var biologiskt värdefulla för artens bestånd, men som nu, under ett skede av kulturutveckling, är mycket besvärande och belastande.

Låt oss då först nämna några ord om människans djuriska härstamning. När vi ser tillbaka, med hjälp av de fossila benfynden, kan man i huvuddrag skönja hur människans utveckling har gått till. Ett frap-pant faktum, som genast bör understrykas, är att människan som art är så utomordentligt ung. Typiska representanter för vår egen art, *Homo sapiens*, existerade — så vitt man vet — först för ca 40.000 år sedan. Tidigare fanns det människor av en mer ålderdomlig typ, som antropologerna för till arten *Homo erectus*. Dessa människor började leva ca 700.000 år före vår tid. Ännu längre tillbaka, vid kvartärtidens början, för ca 2 miljoner år sedan, kommer man till mellanting mellan människor och apor, och går man ner i tertiärtiden möter man ännu mer primitiva ursprungsformer.

För att vår ställning inom djurriket skall bli mera preciserad, vill jag nämna, att människan hör till

den stora grupp av djur, som kallas primater. Denna grupp uppkom i början av tertiärtiden för ca 75 miljoner år sedan, från små insektsätande förfäder, som levde i träd-kronorna. Flertalet primater är fortfarande anpassade för att leva i träd, och endast människan har definitivt övergivit livet i träd-kronorna och har begett sig ner på marken.

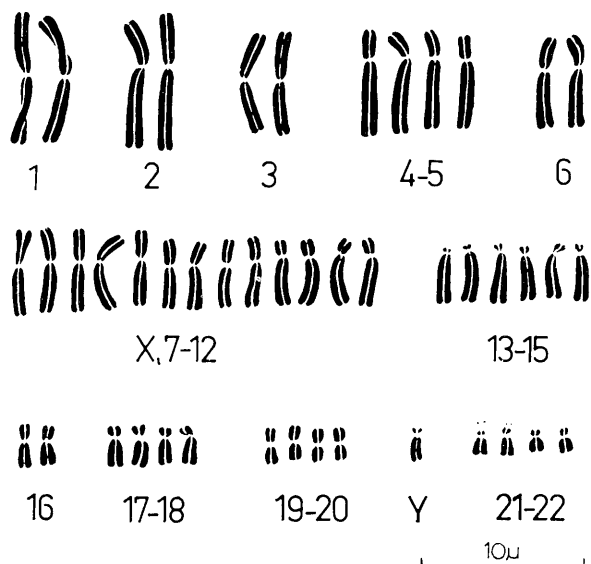
Den djurpsykologiska och djursociologiska forskningen har uppnått resultat som är mycket väsentliga för kunskapen om aggressionens biologiska betydelse. Denna aggression är hos djuren sällan riktad mot andra arter, utan kampen för tillvaron utspelar sig i första hand mellan olika individer inom samma art. Det som omedelbart hotar en djur-arts existens är aldrig rovdjuret, utan konkurren-ten om födan. Hos många djur med så att säga "fast bostad" sker därför en biologiskt ändamåls-enlig uppdelning av artens utbredningsområde i olika territorier, olika revir, som vart och ett behärskas och försvaras av en stridbar ägare. Detta har ingående studerats hos fiskar, där arttillhörigheten ofta anges av brokiga färgmönster. Samma fenomen förekommer emellertid också allmänt hos andra ryggsradsdjur. Näktergalens sång avser att förkunna för alla och enbar att reviret, som skall ge näring till honom och hans familj, redan är upptaget.

En annan form av aggression hos djuren, som övervägande är av positiv biologisk betydelse är rivalkampen — olika handjurs kamp om honan. Detta könsurval leder till att de kraftigaste hanarna blir de, som fortplantar sig, och blir stridsdugliga familjeförsörjare.

Om aggressionen inom arten vore ohämmad, skul-de detta lätt kunna medföra artens undergång. Intressant nog dämpas därför inomartsaggressionen av olika bromsmekanismer, som visar olika grad av utveckling hos olika arter. En hund eller en varg, som känner sig besegrad, intar en speciell ödmjuk-hetsposition och undgår därigenom att bli dödad. Hos måsar och kajor förekommer aggressionshäm-mande signaler, som betyder "var så snäll och gör mig inte illa" — signaler som verkligen åtlödes av segraren! Det är alltså sörjt för att medtävlaren om reviret eller honan får sig en ordentlig näsbränna, men han dör sällan av slagsmålet.

Samma aggressionshämning inom arten gör sig vanligen gällande också bland djur som lever i flock. En varg- eller apflock har bruk för aggression mot andra flockar inom arten, men inom varje flock undvikes aggression. Detta underlättas genom att individerna faktiskt är strikt rangordnade, varvid

Fig. 2. Kromosomerna i Fig. 1. vid större förstoring samt anordnade i grupper efter storlek och utseende. X och Y är könskromosomerna. Siffrorna 1 till 22 anger, de vanliga kromosomerna. Den ena kromosomen i varje par härstammar från modern, den andra från fadern. Skalans längd (10 u) motsvarar 0,01 mm. (Från Källén och Levan).

de överordnade individerna, och — när det behövs — flockchefen själv ser till att de underordnade individerna håller sig på mattan! Särskilt påfallande är frånvaron av aggression mellan djur, som jagar tillsammans. Inom en sådan flock behövs en fullgod samverkan, som ej får störas av inbördes bråk.

Man har all anledning anta, att en liknande ordning också förekommit hos den mycket primitiva människan och hennes apliknande stamfäder. Denna uppfattning får stöd av de sociala förhållanden, som än i dag råder bland papuanerna på Nya Guinea: Helt små stammar, bestående av en 10—15 män samt deras hustrur och barn bildar enheter, som ligger i konstant fejd med andra liknande småstammar. Inom varje sådan grupp är det en absolut nödvändighet med samförstånd, hänsyn och självupppoffring — annars skulle stammen snabbt gå under.

Den aggressionsdrift som hos djuren och mycket primitiva människostammar är biologiskt fördelaktig, lever hos kulturmänniskan kvar som ett mörkt, och utomordentligt farligt arv, som inte kan avreageras så lätt som förr. Det är också mycket sannolikt, att den onda aggressionsdrift, som än idag ligger oss i blodet, har ökat genom urval under tiotusentals år, nämligen genom hela den tidiga stenåldern. När människorna hade hunnit så långt, att de med hjälp av vapen, kläder och social organisation hade övervunnit de faror som hotade utifrån (svält, köld och farliga rovdjur), så att dessa faror ej längre representerade den viktigaste faktorn i människourvalet, har ett skadligt urval satt in. Nu var det kriget, som blev urvalsbestämmande, kriget som människohorderna förde mot sina fientliga grannar. Detta resulterade i extrem framavel av individer med s. k. "krigiska dygder", vilka tyvärr för många människor allttjämt framstår som ett eftersträvänsvärt ideal.

Jag har redan påpekat, att det i Y-kromosomen finns gener, som åstadkommer hankön, men också gener, som inte har med könsbestämningen att göra. Det är möjligen så, att en del av dessa Y-bundna gener ligger till grund för den aggression hos de manliga individerna som hos våra apförfäder och på stenåldersstadiet var biologiskt värdefull, men som nu bereder kulturmänniskan väsentliga svårigheter. Dessa svårigheter gör sig gällande redan när Y-kromosomen finns i enkel upplaga. Men när den finns i dubbel upplaga (hos XYY-män) blir resultatet, som vi har hört, vanligen en abnormt stark storlekstillväxt och en våldsam aggression, som sätter in redan

i den tidiga barnåldern, och som senare kan leda till svår kriminalitet.

Vad kan nu göras för att motverka aggressionen och dess ytterst olyckliga följder för mänskligheten? Bäst vore om en snabb biologisk evolution kunde pacificera vår nu alltför farliga aggressivitet. Den kulturella evolutionen har gått så enormt fort, att den biologiska evolutionen kommit på efterkälken. Människan står nu så att säga med vätebomben i handen och i hjärtat den aggressionsdrift, som vi ärvt från våra apmänniskorförfäder, och som vårt förnuft inte är i stånd att behärska. Hos andra djurarter och särskilt hos vissa fåglar har emellertid iakttagelser gjorts, som visar att aggressionen kan tyglas och övergå till en fredlig, ärftligt betingad hälsningsceremoni. Det skulle vara bra om något liknande kunde komma till stånd hos människan, men även i bästa fall är detta en mycket långsam process, som skulle kräva stora tidrymder för att leda till påtagliga resultat. I väntan på en sådan fundamental, ärftlig förändring av vårt kynne, måste därför andra, mer snabbt verkande metoder tillgripas.

Detta problem har nyligen diskuterats vid ett symposium i Paris. En av föreläsarna påpekade, att en så att säga "naturligt" aggressiv person alltid kan uppfostras till att kontrollera sina känslor och reaktioner, även om detta innebär stora svårigheter. Aggressioner kan också dämpas genom hjärnkirurgiska ingrepp, eller också kan man stimulera sådana områden av hjärnan som hämmar aggressioner. Detta har i vissa fall skett genom att permanent sätta in elektroder i hjärnorna hos våldsamma individer. Aggressioner kan också kontrolleras med hjälp av medikament, som ej är allmänt lugnande medel, vilka dämpar den allmänna hjärnaktiviteten, utan verkar enbart på de hjärncentra, som framkallar de aggressiva aktiviteterna. Det påpekades vid samma symposium, att vi säkert skulle leva i en fredligare värld, om vi alla fick behandling med kemiska medel, som reducerade vår irritation. Man kan nu påstå, att sådana medel snart kommer att finnas. Det vore också tänkbart att blanda särskilda antiaggressionsmedel i dricksvattnet för att därigenom skapa en fredlig befolkning, en utväg som rekommenderas av Arthur Koestler i en nyutkommen bok.¹⁾

Detta låter ju intressant, men man har nog anledning att vara mycket försiktig innan något sådant sätts i gång. Trots att aggressionen har så otrevliga verkningar hos den evolutionsmässigt ofullgångna

¹⁾ *The Ghost in the Machine* (London 1967).

mänskligheten, anser psykologerna, att aggressionen ej bör utrotas utan endast tämjas. Aggression är nämligen nära befryndad med hänförelse — särskilt hänförelse mot någonting, men i gynnsammare fall hänförelse för någonting. Psykologerna har också funnit, att aggression, märkvärdigt nog, är en känsla, som är befryndad med humor och leende. En mänsklighet helt utan aggression skulle kanske också vara en mänsklighet utan kärlek. Särskilt i dagens läge kan vi dock inte undgå att primärt beakta aggressionens svåra negativa sidor och att därför räkna aggressionen bland ondskans värsta yttringar i vår värld.

Det finns nog möjligheter att minska aggressionens förekomst och intensitet genom andra medel än medicinering och hjärnkirurgi. Desmond Morris diskuterar olika möjligheter och anser att den nödvändigaste och mest effektiva åtgärden är att först stoppa den nuvarande explosiva befolkningsökningen på jorden, och att sedan minska på folkmängden till en lämplig nivå.²⁾ Om befolkningsökningen fortsätter så snabbt som den nu gör, kommer detta att leda till okontrollerbar aggressivitet i dramatiskt ökad omfattning. Denna slutsats stödes av laboratorieförsök med djur. Kraftig överbefolkning hos människan framkallar sociala stressningar och spänningar, som skulle kullkasta vår sociala organisation långt innan vi svälter ihjäl.

Även om man gör sitt yttersta att sprida faktisk kunskap om problemens natur och att utöva en intellektuell kontroll över situationen, kommer detta

ej att kunna hindra emotionella explosioner och våldsamma oroligheter. En sådan utveckling kan endast hejdas genom en markerad sänkning av födelsetalen, och denna sänkning måste i första hand åstadkommas genom preventivmedel, i nödfall också genom **aborter**.

De enskilda personer eller grupper av människor, som av religiösa eller andra skäl motsätter sig preventivåtgärder, måste lära sig förstå, att de genom en sådan inställning faktiskt bereder marken för kommande krig och andra våldsamma omstörtningar. Religionen är emellertid givetvis en synnerligen viktig faktor för vår sociala sammanhållning. En gemensam tro, som är djupt förankrad emotionellt, är i hög grad ägnad att hålla människor samman och under kontroll och kan intill en viss gräns uppskjuta de sociala omstörtningar och våldsamma aggressioner, som måste inträda, om överbefolkningen går för långt.

Det som jag framför allt har velat klargöra genom denna artikel är att vi måste beakta vår djuriska härstamning och vår släktskap med människopaporer och andra primater för att kunna förstå de yttersta och ärftligt betingade orsakerna till aggressionen mellan enskilda människor eller mellan olika människogrupper. Först genom en sådan kunskap har vi möjligheter att handla rationellt för att förbättra vårt svåra läge. Framför allt är läget så svårt på grund av befolkningsexplosionen. Kan vi bara få denna grundfaktor under kontroll, kan flera andra medel sättas in för att göra människorna lugnare och lyckligare.

²⁾ *The Naked Ape* (6. uppl., London 1968).

OM TRAVERSFÖRARES KÖN

läser man i ett medicinskt annonsorgan. En tjänsteläkare som förvånats över att kvinnor tycktes föredras på denna "högt uppsatta" plats fick förklaringen: ledningen hade lagt märke till att kvinnor inte tömmer sin urinblåsa lika ofta som män! Det tar nästan 20 minuter om en traversförare skall lämna sin post — traversen måste föras bort till utgångsläget, föraren måste klättra ned, gå bort till toaletten och så tillbaka igen.

KANSKE ENASTÅENDE?

Sara Boström i Råneå är enligt AB 24.1 den första kvinna i landet som fått ett manligt beredskapsjobb. Hon är 53 år. Efter att ha varit utan fast arbete i nio år skrev hon till myndigheterna och bad att få ett manligt jobb. Troligen fanns inga kvinnliga. Hon har samma lön som männen och de anser att hon jobbar bra. Hon gräver ledningar för vatten och avlopp, har tidigare arbetat i skogen.

Flickan i kulturhuset

När man läste recensionerna av "Flickan i kulturhuset" spärrade man upp ögonen. Visst visste man att de unga radikala männen deltagit i könsrolls- och Skärholmsdebatten. Men att en av dem — Mats Ödeen — skulle våga välja vår tristsvenska vardag som miljö för en pjäs och göra en pinad och upprorisk hemmafru till dess hjältinna verkade djärvt och fördomsfritt intill osannolikhet.

Många måtte ha varit lika förvånade som jag och lika nyfikna på resultatet, att döma av söndagens fullsatta matinéalong på lilla Dramaten. Pjäsen handlar alltså om en flickhustru som i första scenen gråtande springer bort från det jobb som hon inte klarar, blir intervjuad av en kallhamrad TV-kvinna i andra och avger idiotiska svar, hunsas av make och mor i tredje, hamnar i älskarens säng i fjärde, förförs ekonomiskt av en frysboxförsäljare i femte och slutligen i sjätte tablån, förvirrad och desperat svänger sin handgranat. Mot vem vänder hon sin revolt — mot mannen, auktoriteterna, konsumtions-samhället? Alla de omständigheter som gjort att hon hamnat i sin omöjliga situation? Troligast verkar att revolten går ut över henne själv.

Det finns ämne till en bra pjäs i "Flickan i kulturhuset". Vilken chans att få se dagens studentmiljö omkring Stadsbiblioteket, höra gängse jargong, följa med upp i den moderna våningen i höghuset i Skärholmen eller Bollmora och se vardagslivet veckla ut sig, endera i bitska realistiska närbilder eller på humorns, hatets, farsens eller förtvivlans distans. Se de unga konservativa radikalerna avklädda i all sin dubbelmoral eller för all del ursäktade med en ironisk blinkning.

Men helt har Mats Ödeen inte lyckats. Här finns bra iakttagelser: Modern är inte den klassiska nidsbilden utan framtonar här ampert kvinnosaklig, snarare till en replik om den unga generationens svek eller en kommentar till världspolitikern än till att duka ut och diska. TV-kvinnan som kämpar med människans medel i männens värld. Lättköptare är karikatyren av mannen, specialist på könsrollsfrågor — dock inte på hemmaplan.

Men ingen av figurerna vill bli mer än endimensionell och den dimensionen är allt bra tunn. Ett undantag: Solveig Tärnström som hustrun på jakt efter sin identitet, alltmer desperat och förvirrad. Men hon är å andra sidan hopplockad av så skilda karaktärsegenskaper och temperamentsbitar att inte ens Solveigs vita leende och friska humör förmår smälta samman dem till en helhet. De manliga aktörerna verkar ointresserade av, för att inte säga ha-

tiska mot sina roller. Därtill kommer att pjäsen har longörer, långa minuter av rundsnack, otympliga repliker — då hjälper det inte att vardagsmiljöerna är omsorgsfullt iakttagna. Det tempo som kunde ha drivit upp pjäsen till fars saknas i stort sett lika mycket som en naturlig rytm i uppbyggnaden trots slutscenens skenbara klimax.

Nej, trots ambitionen, trots realismen måste man nog konstatera att pjäsen om den unga svenska kvinnan (och mannen) av idag och om bådass emancipation fortfarande är oskriven. Men Mats Ödeen kan säkert skriva den.

K. W.

Solveig Tärnström i Dramatens föreställning av "Flickan i kulturhuset". Foto: Beata Bergström.

Faderns dilemma

En måndagsmorgon diskuterar några kollegor hemmafruns situation. Debatten har en påtaglig utgångspunkt: en av de tre arbetskamraterna tillfrågas:

A: "Hur mår din förkylda fru?"

B: "Jo tack, bättre. Som väl är. Jag är rätt tröttkörd efter det här veckoslutet. Har jobbat i ett. Matlagning — fast provisorisk förstås, stek utan sås, till exempel, och ingen efterrätt. Städning — enligt ungarlarmetoden förstås, det mesta sopas under mattan. Fast köksgolvet var jag faktiskt tvungen att tvätta ordentligt, för där har vi ingen matta, och det var fan vad det var smutsigt. Inköp av livsmedel. Inventering av förråden i frybox och skafferier. Och så ungarna kring benen hela tiden. Dom skulle passas på med mat och kläder. Och frågor och svar till tusen. Vid såna här tillfällen — om inte förr — så begriper man åtminstone hur mycket en hemmafru verkligen har att stå i... Ja, — sen hade jag förstås mina egna sysslor i huset, reparationer, trädgårdsskötsel och sånt. Så jag har sannerligen haft fullt upp att göra de här dagarna."

C: "Och vem ser till sjuklingen och barnen nu, när du är på jobb? Har ni fått nå'n hemsamarit?"

B: "Hemsamarit, nä, det kostar pengar."

C: "Men det lär vara överkomligt, det beräknas efter inkomst."

B: "Kanhända, men vi har inte råd med sånt."

A: "Har ni ingen släkting eller god vän som kan titta in ett tag?"

B: "Nä, helt omöjligt."

C: "Så då beror plötsligt allt på dej. Då får vi allt hoppas att inte du också råkar ut för den där elaka virusen. Fast — hur är det, — om du också blir sjuk, då får ni väl råd att skaffa hemhjälp? För du får ju sjukpenning!"

B: "Ja, det får ju alla människor. Det gäller ju arbetsinkomsten, då."

A: "Just det. Om jag blir sjuk, får jag 36 kronor om dan. Hur mycket får din fru, när hon inte kan sköta sitt jobb? En femma om dan?"

B: "Jobb, hon har ju inget jobb. Men hon får i alla fall 6 kronor om dan nu när hon är sjukskriven."

A: "Jaså, — det var ju storartat. Men det räcker klart inte till nå'n hemsamarit."

B: "Nä, — fast avgiften för hemsamariten skulle förstås beräknas på min inkomst."

A: "Om du vore sjuk ja!"

B: "Javisst, — men även i det här fallet, när min fru, som inte har nå't jobb, är sjuk."

C: "Ja, så förhåller det sig faktiskt. Så är bestämmelserna. Det är makens inkomst som räknas."

A: "Ja, det är väl så. Sex kronor får alltså en hemmafru om dan, när hon är sjuk. Men, — vad får hon när hon är frisk, per dag, — per vecka, — per månad, — per år...? Vad har hon för inkomst av sitt arbete, som nästan tagit kål på dig över veckoslutet?"

B: "Äsch, det vet du väl, någon direkt lön i pengar får hon ju inte. Fast jag måste ju i ärlighetens namn erkänna, att jag tycker jobbet är värt en hel del. Men hur skulle det egentligen beräknas, efter vilka normer?"

A: "Du menar hustru-lönen, — ja, det är sannerligen en fråga för experterna."

C: "Men, — det kan väl inte vara ert allvar — att man skulle värdera hemmafruns arbete i pengar, eller med andra ord mäta en hustrus värde i klingande mynt!? Hon får ju pengar av sin man till allt vad hon kan behöva, — och dessutom en mans uppskattning, — och den kan väl inte heller värderas i pengar!"

A: "Nej, det kan den inte, du har rätt. Men du som är yngst här och på väg in i ett äktenskap, — tro inte att en mans uppskattning är nog för en kvinna. För övrigt, — vad vet du om mäns uppskattning? Var övertygad om att det finns en stor kategori av män som inte ens tänker på att visa någon slags uppskattning av arbetet i hemmet, som för honom är någonting helt självklart... Än mindre skulle han komma på idén att lämna hustrun pengar att disponera över för egen räkning!"

C: "Hur så menar du, — skulle det inte vara nog i ett äktenskap att han arbetar för bådas uppehälle? Hon behöver bara hålla huset i ordning! Och nog får hon väl fickpengar av sin man då och då. Han måste ju begripa att även en kvinna kan behöva litet småsaker och litet underhållning någon gång. Och hennes kläder får han klart betala. Men det är i alla fall hans pengar."

B: "Nej, där har du faktiskt fel. Enligt lag äger kvinnan hälften av

hemmet och inkomsterna. I själva verket är maken skyldig att dela med sig hälften av allt han förtjänar. Fast — i praktiken blir det väl sällan av. Och förresten, hemmafruarna har väl i allmänhet ingen aning om sina rättigheter."

C: "Men du, här kommer ju barnbidraget väl till pass. Det måtte väl vara en fin belöning för hustrun!"

A: "Är du inte klok — det är väl inget premium för hustrun, det är ju avsett för barnen, begriper du väl!"

C: "Äsch, inte tror du väl att majoriteten av föräldrarna använder dom pengarna för barnen. Nä, dom används till allt möjligt, och mödrarna passar nog på att handla åt sej själva också... För övrigt — vem är det som får betala mest till barnbidragen — jo: jag och mina ungarbröder!"

A: "Även jag, min lilla vän, även jag, — eftersom jag inte har hemmavarande barn under 16 år! Så det så! Du behöver inte känna dig som martyr! För övrigt — snart gifter du dej ju och då lär man ju få 10 procent skattelättnad, — är det inte så?"

C: "Jo, och det är väl inte mer än rätt! För då måste jag ju försörja två på samma gamla lön! Och jag skall nog se till att min fru får fickpengar för sitt jobb i hemmet!"

A: "Och det tror du hon blir lycklig över? Kanske väntar du till och med att hon skall säga TACK ÅLSK-LING FÖR ATT DU UPPSKATTAR MIG! Hör du du, vem har egentligen tutat i dig att du är på väg att bli ÅGARE till en hustru?!"

C: "Ingen alls, — jag tar det för givet att en man ska jobba och en hustru vara hemma."

A: "Men om dom inte har några barn, ska hon inte arbeta i förvärvslivet då heller, kanske?"

C: "Jo för all del, för att fördriva tiden, men inte i avsikt att ägna hela sitt liv åt yrkesarbete. När barnen kommer ska hon stanna hemma!"

A: "Sa du fördriva tiden? Tror du verkligen på allvar att kvinnor som har ett yrke arbetar för att fördriva tiden?!?"

C: "Ja, — vad ska dom annars göra — om ingen man gifter sig med dom!"

A och B: "Hör du, den här unge mannen är visst från ett annat århundrade. Hur ska man få honom att begripa?"

B: "Lugn, lugn bara. Han får nog upplysning! Hans blivande fru ser nog till att han vaknar... Jag känner hans tankegångar. Slentrianmässiga. Har själv en gång resonerat ungefär så där. Men jag ser annorlunda på saken nu. Varenda människa, man eller kvinna, med eller utan äktenskaplig hälft, har ju rätt att leva ett självständigt liv... Förresten, är det så säkert att äktenskapet som sådant är det allena saliggörande? För barnens skull, säger man, — men det är inte så säkert. Se på alla skilsmässorna. Och för den skull kunde väl en kvinna skaffa sig ett barn, om hon önskade det, utan att därför behöva gifta sig. Och en man också, för den delen..."

A: "Det var värst vad du tänker avancerat!"

B: "Tycker du det. Ja, vi brukar ju inte resonera så här på jobbet, precis... men nog funderar man över förhållandena här i vårt samhälle. Det finns sannerligen saker man skulle vilja ändra på."

A: "Ja, för min del hoppas jag att samhället, dvs. staten, snart ska inse att nationalbudgeten, bruttonationalinkomsten eller vad det nu heter, kort sagt debet och kredit i statens böcker är missvisande så länge inte allt arbete, även hemmafruarnas, upptages bland tillgångarna. Vilken tillgång är inte hemmafruarna för ett land! Tänk om dom skulle strejka! Bara sitta där, eller ge sig av ett tag... På kort tid skulle allt vara kaos!"

B: "Tja, kanske du har rätt. Men — sånt händer ju aldrig..."

C: "Nä, sånt händer aldrig. Och äktenskapet är väl ändå trots allt en legalisering av det fina förhållandet mellan två människor, — och där finns känslor och nyanser som aldrig kan mätas i pengar."

A: "Du lilla romantiker, där! Behöver det ena utesluta det andra? Äktenskapet borde bygga på ömsesidig respekt för varandras integritet och full frihet borde råda — för båda parter, inte bara för mannen! Och beträffande det där med hustrulön — det vore väl inte mer än rättvist att husmödrarna finge uppleva stimulansen att se sitt jobb uppskattat i pengar! Som det nu är, sneglar den hemarbetande kategorin avundsam på den andras fyllda portmonnä, — och den yrkesarbetande kategorin suckar längtansfullt mot hemmets bekväma vrå..."

B: "Nä, hör ni nu får vi sluta snacka och ta itu med jobbet. Det finns ju som väl är andra som arbetar för ett rättvisare samhälle. En sak är i alla fall säker: det är knogigt att sköta ett hem. Det ska fan slita så förutan lön!"

Anna Svensson

TRE FRÅGOR

Den svenska sektionen av IKFF (internationella kvinnoförbundet för fred och frihet) gjorde inför valet 1968 en intressant undersökning. Man ställde frågor till nominerade kandidater från olika partier. Man fick svar från 40 procent av de tillfrågade. Av de 182 kandidater vilkas svar nedan redovisas tillhörde 51 folkpartiet, 36 centerpartiet, 28 socialdemokraterna, 24 vänsterpartiet kommunisterna, 23 kristen demokratisk samling, 17 högern och 6 samling 68. (En del svar har tillkommit senare.) Första frågan gällde u-hjälpen och hade följande lydelse:

"Det råder numera enighet om att sätta målet för svenskt bistånd till u-länderna till 1 procent av bruttonationalprodukten. — Är Ni beredd att rösta för ytterligare ökat stöd åt multilaterala och bilaterala biståndprojekt för u-länderna, även om detta temporärt skulle bromsa vår egen standardhöjning? Om svaret är ja, vilket budgetår anser Ni denna biståndsökning önskvärd och möjlig?"

★

Rapporten är tryckt och kommenterad i den svenska sektionens medlemsblad "Fred och frihet" nummer 5, 1968. Den kan erhållas genom hänvändelse till Hovslagargatan 2, 111 48 Stockholm. Tel. 21 17 20.

Fråga två gällde svensk vapentillverkning och lydde så:

"Är Ni beredd att medverka till en minskad svensk vapentillverkning och till att de företag, som nu tillverkar vapen, får statligt stöd vid omläggning till annan tillverkning?"

Alla svaren på första frågan utom ett (h) var jakande. Tabellen visar hur svaren utföll i detalj.

Tidpunkt	H %	Fp %	Cp %	S %	Vpk %	KDS %	Samt. 68 %	Summa %
Ej preciserad	43	10	24	35	25	13	50	23
"Snarast"	14	4	15	15	8	23	33	13
1969/70	14	10	24	0	46	32	0	19
1970/71	14	14	15	8	21	32	17	16
1971/72	7	17	12	4	0	0	0	8
1972/73	0	43	9	0	0	0	0	14
1973/74	0	0	0	0	0	0	0	0
1974/75	7	2	0	38	0	0	0	7

Tabellen visar hur svaren på fråga två utföll i detalj.

Svar	H %	Fp %	Cp %	S %	Vpk %	KDS %	Samt. 68 %	Summa %
Ja	33	39	73	61	96	91	67	63
Nej	53	30	6	18	0	5	17	18
Obesvarat	13	30	21	21	4	5	17	19

Tabellen visar hur svaren på fråga tre utföll i detalj.

Svar	H %	Fp %	Cp %	S %	Vpk %	KDS %	Samt. 68 %	Summa %
Ja	20	74	91	86	96	91	83	80
Nej	40	6	6	0	4	0	0	7
Obesvarat	40	20	3	14	0	9	17	13

KVINNOFÖRENINGAR

Man kan hålla med Gunvor Cangemark (SDS 6.3.69) om att de partipolitiska kvinnoföreningarna är onödiga. Deras uppgift är väl närmast att skola kvinnorna inom partiet i politisk verksamhet och få dem att intressera sig för att ställa upp som kandidater vid olika val. Men det arbetet utförs bättre i ungdomsföreningarna, inte sant?

Däremot tror jag nog att partipolitiskt obundna kvinnoföreningar behövs så länge kvinnors inflytande på samhällsproblem är så litet som nu. Det gäller alltså i Sverige närmast Fredrika Bremerförbundet, YK, SKV och IKFF. Naturligtvis bör de stå öppna för män — kanske borde det anges genom namnbyte, men redan nu finns det manliga medlemmar.

Lustigt nog har man ett färskt bevis på att sådana opinionstärkande föreningar ("pressure groups") behövs — det bildas nu "jämlighetsgrupper" i olika städer!

A. A.

”på Maktens högra sida”

I oktober 1965 bildade den amerikanska akademien för konst och vetenskap en ”kommission för år 2000”. Dess syfte var att stimulera framtidsforskning — i form av skisserandet av olika framtidsalternativ. Dr Herman Kahn, en av kommissionens 30 medlemmar, fick i uppdrag att företa en sådan skissering; det verk som här anmäls är ett första resultat.

Dr Kahn är författare till tre böcker som gjort världssensation. Jag översätter titlarna. 1) *Om atomkrig*, 2) *Att tänka på det otänkbara*, 3) *Eskalering*. Han är vår tids superstrateg, hans inflytande på politiken bakom kulisserna torde ha varit och vara enormt. Termerna upptrappning och nedtrappning kommer från honom. — Han är ledare för Hudson-institutet, skapat just för bedrivande av framtidsforskning.

Kahns medförfattare, Anthony J. Wiener, har från början deltagit i institutets arbete och har en framträdande ställning där. Han har varit medlem av en stor kommission för mental sjukdom och hälsa, har dirigerat forskningsprojekt och avlagt rapporter till regering och till stiftelser. Hans verksamhet har rört sådana ämnen som internationella kriser, NATO-problem, rustningskontroll, socialpsykiatri etc.

Introduktionen till boken har skrivits av professorn i sociologi vid Columbia-universitetet Daniel Bell, ordförande i kommissionen för år 2000. Han är en av de mest inflytelserika inom den nya forskningsgren som kallas *decision-making*, dvs. beslutsfattande. Hans arbete *The End of Ideology* — Slutet på ideologiskt tänkande — räknas redan som klassiskt inom modern sociologi.

Professor Bell säger om den föreliggande boken, att Kahns och Wieners ansträngningar och slutsatser understryker en kärnpunkt inom framtidsforskningen. Ingen påstår, säger han, att enstaka tilldragelser kan förutses. Inte heller kan man förutsäga vad historikerna kallar vändpunkter i människors eller nationers liv. Men alla sådana tilldragelser påverkas dock genom vissa sammanhang såsom tillgängliga resurser, människors vanor och deras viljeinriktning; de hör ihop med sådant som kunskapsutvidgningen, graden av folkupplysning och det stora nätverket av ekonomiska beroendeförhållanden. Boken om år 2000, säger Bell, är inte någon skolning i profeterandets konst. Den är ett försök att rita upp en mängd faktorer, som måste leda fram till att vissa val träffas.

Och bokens innehåll? Det är överväldigande. Man får det intrycket att oceanen av material som måste

betänkas håller på att slå ihop över både författarnas och läsarnas huvuden. Vissa partier blir rena kataloger där sådana fakta och problem som driver oss mot mänsklig nyorientering endast kan anges med några ord. Författarna är själva medvetna om detta och skriver på ett ställe:

”Många läsare kommer kanske att bli irriterade av vårt framställningssätt. Vi presenterar en serie listor, vars olika nummer ofta inte är parallella; efter att helt lätt eller inte alls ha kommenterat många av de ämnen som nämnts, går vi vidare till nya svepande reflektioner, som avfärdas med en eller ett par satser. Detta måste vara tålamodsprövande för en läsare som skulle vilja få stanna och argumentera allvarligt på varje punkt... Men läsaren kommer sannolikt inte att bli förvånad om vi säger att vi har våra skäl när vi tar risken att göra honom otålig... Vi försöker skissera en stomme, göra en stor sammanfattning och därför finner vi att *vad vi i själva verket ständigt på nytt lägger fram är innehållsförteckningar till kapitel (eller hela bibliotek) som ännu är oskrivna.*” (Kursiveringen är min.)

Hur skall man kunna recensera dessa innehållsförteckningar till oskrivna böcker?

I en kort anmälan kan man inte göra mer än ge några stickprov ur listorna.

Ur tabell XVIII (*Etthundra tekniska nyheter som är mycket troliga under sista tredjedelen av 1900-talet*):

31. Viss kontroll av vädret och/eller klimatet
33. Ny och mera pålitlig pedagogisk och propagandateknik för att påverka mänskligt beteende — offentligt och privat
36. Billiga och i stor utsträckning lättåtkomliga storkrigsvapen och vapensystem
38. Nya metoder för mycket billig, bekväm och pålitlig födelsekontroll
39. Nya, mera nyanserade och pålitliga medel för att kontrollera trötthet, avspänning, verksamhetslust, sinnesstämmning, personlighet, varseblivningar, fantasier och andra psykobiologiska tillstånd. (*Är personligheten ett psykobiologiskt tillstånd?* anmälares fråga.)
40. Förmåga att välja ofödda barns kön
51. Permanent bemannade satelliter och installationer på månen — interplanetariska färder
53. Permanent bebodda undervattensinstallationer och kanske även kolonier
87. Stimulerande, planerade och kanske programmerade drömmar

96. Omfattande genetisk kontroll av växter och djur
97. Nya biologiska och kemiska metoder för att identifiera, uppspåra, lamslå eller irritera människor i polisiära och militära syften
98. Nya och möjligen ytterst enkla metoder för dödlig biologisk och kemisk krigföring.

☆

Härefter kan vi kasta en blick på *tabell XX (Tio avlägsna möjligheter)*.

1. Medellivslängden utsträckt till mer än 150 år (odödlighet?)
2. Nästan fulländad genetisk kontroll (men alltså jämt homo sapiens)
3. Väsentlig modifikation av människosläktet (inte längre homo sapiens)
7. Praktisk och rutinmässig användning av extra-sensoriska fenomen.

Efter slutet av denna tabell skriver författarna:

"Till sist finns den eventualiteten — mera långsökt än man ville göra gällande inom populär science fiction, *men omöjlig att utesluta* — att vi kommer att upptäcka liv utanför jorden (extraterrestrial life). Eller, vad som skulle vara ännu mycket mera extremt, (vi har att räkna med) möjligheten av *kommunikation med intelligens som inte hör jorden till.*" (Mina kursiveringar.)

Men det kan vara tid att sluta uppräkningsarna.

Med tanke på nr 36 och nr 98 är det förståeligt om viktiga delar av boken handlar om olika utvecklingsmöjligheter i förhållandet mellan folken, situationer som kan tänkas leda till upptrappning och storkrig, samt om andra politiska "mardrömmar". Dessa kapitel är ytterst intressanta men fordrar besinningsfulla läsare. Somliga perspektiv, inte minst beträffande formerna för kontroll av de växande människomassorna, är mycket skrämmande.

Anmälaren har tillåtit sig att göra en anmärkning i form av en fråga vid punkt 39.

Jag skulle också vilja kommentera professor Bells yttrande i företalet: "Ingen påstår, att enstaka tilldragelser kan förutses." Skall man vara noga, är detta inte helt riktigt. Det finns nämligen personer, också högtintelligenta, som räknar med möjligheten att även enstaka tilldragelser kan förutses under speciella betingelser. Kanske hör saken samman med den möjlighet till kommunikation med icke-jordisk intelligens, vilken dr Kahn inte anser sig kunna totalt avvisa. Givetvis kan en sådan fråga inte behandlas utan bara antydas här.

Mikaela

The Year 2000. Av H. Kahn och A. J. Wiener. Collier—Mac Millan, London 1968. 431 sid. 432 tabeller. Pris 63 sh.

MÄNSKLIGT I

Informationschefen *Hans Almryd* i Svenska Industritjänstemannaförbundet skriver i Byggnadsindustrin nr 14, 1968.

— — —

Slutligen skall man ha klart för sig att människan trots allt även i framtiden måste stå i centrum. Rationalisering är inget självändamål — den syftar ytterst till att skapa bättre möjligheter åt oss själva. Det är inte med robotar eller maskiner man för utvecklingen framåt utan med människors sammanlagda skapande och utvecklande förmåga.

Mot den bakgrunden ter det sig naturligt att rationalisering inte får innebära att man

jagar människor, skrämmar människor eller pressar dem till bättre prestationer, utan att rationalisering skall ge människor meningsfulla arbetsuppgifter, ansvar inför sina arbetsuppgifter, frihet att fullgöra dem på lämpligaste sätt i samverkan med andra och med utnyttjande av allt mer komplicerade maskiner, vilka inte kan tänka själva!

MÄNSKLIGT II

- En sekreterare är en person som ser ut
- som en flicka, tänker som en man och
- arbetar som en hund.

(Sweden Now)

KINAS UNGDOM

Världen går framåt, framtiden är ljus och ingen kan ändra denna utvecklingstendens hos historien.

Mao Tse Tung

Du säger gå ut på landet . . .
folket behöver en tekniker till hjälp
installera maskiner — nyttigt jobb för dig!
Men — vill jag ha ett sånt jobb
som jag inte alls passar för?

I princip vet jag nog hur det går till —
vi pluggade en hel del

om allt sånt, förstås —

det var andra året i college

och det är längesen nu —

man glömmer . . .

Nej, jag har faktiskt inte sett
hur man gör — har aldrig
gjort sånt själv.

Men — vad vill jag egentligen göra?

Jo, det är enkelt!

Kanske skall jag läsa mekanik —

och undervisa vid ett college

eller fara utomlands

om något lämpligt stipendium

dyker upp;

vänner kan skaffa mig en bra

plats —

när man har en examen, finns

det många utvägar.

Min fru skulle vilja ha mig hemma

och tjäna pengar lättvindigt

som översättare av böcker i teknik.

Det är viktigt

att ta graden vid ett bra universitet

med berömt namn. För om man

har de rätta förbindelserna

klarar man sig alltid.

Så pratade de och skrattade lite

åt sin växande cynism

och tomhet.

Medan ungdomens entusiasm

föll av dem och de mött

den nakna verkligheten

att så mycket av deras lärdom

betytt förlorade år

och lämnat dem beroende av

en vittrande stupid livsform —

utan förmåga att handla

meningsfullt.

Så var det en gång —
sedan kom förändringen
som följde frigörelsen
och slog hårt, dock ännu
inte hårt nog.

Så kom ett nytt slag
från en mäktig hammare:

Mao Tse-tungs tankar

och det gamla undervisnings-

väsendet i all dess pompa,

dess betyg, dess examinering,

dess bekväma liv för lärda

krossades till fragment.

Och nu strömmar genom skolornas

och universitetens portar överallt

arbetare och bönder beslutna

att utbildningen

skall vara för deras behov,

sådant som de behöver,

ting som de betalar för.

Och ungdomen skall tränas

för att tjäna folket

som inte längre vill

hopa rikedomar

åt dem

som sluter sig samman

till en ny klass

och ser ned från stor höjd

avvaktande, begärande

det bästa med så litet

att ge i gengäld.

Peking den 30 november 1968

Översättning av Gunhild Tegen

Rewi Alley

Rewi Alley kom till Kina från sitt hemland Nya Zeeland för mer än 40 år sen. Han har skrivit en rad diktsamlingar. Han har varit fabriksinspektör i Shanghai. Han var en av den kooperativa rörelsens grundare i Kina och startade under krigsåren en yrkesskola för föräldralösa barn. Han är en mångsidig man, expert på gammal kinesisk kultur, väl förtrogen med kinesiskt språk och samtidigt en kunnig jordbrukare, skogsvårdare och ingenjör.

SOVJET — kontinent i förvandling

Rita och Victor Vinde har nyligen gett ut en bok om Sovjetunionen, *"Sovjet — Kontinent i förvandling"*, som hör till det intressantaste och mest uttömmande som publicerats om Sovjet i Sverige.

Boken är resultatet av ett flertal resor under många år — de längsta och aktuella företagna 1967 och 1968. — Resorna har sträckt sig från Leningrad, Moskva, Minsk och Kiev i väster till Amurfloden vid Kinas nu så aktuella gräns och Nachodka vid Japanska havet i öster. I söder har man besökt Kazakstan med Alma Ata och den centralasiatiska republiken Uzbekistan med Tasjkent.

Särskilt intressant är skildringarna från de asiatiska delarna av Sovjetunionen. Författarna har haft tillfälle att diskutera såväl det aktuella läget som de fascinerande framtidsplanerna med en rad experter.

Tag till exempel uppodlingen av Hungerstappen — Golodnaja step. Starten skedde 1956 och arbetet omfattar kanalbyggen, bevattningsnät, järnvägar,

nya samhällen och inte minst avsättning av enorma jordmassor. Redan grönskar områdena kring kanalerna och fruktodlingarna är gigantiska, men viktigast är dock bomullsodlingarna.

Skolor, universitet och daghem byggs ut, i Tasjkent byggs ett ispalats och Sovjetunionens största cirkus. President i Uzbekistan är en kvinna och det i ett land där kvinnorna ännu på 30-talet riskerade att bli stenade när de kastade slöjan.

Man smittas av framtidsentusiasmen när man läser om denna uppbyggnad av en ny värld, som försiggår samtidigt med denna ohylliga förstörelse vi dagligen läser om.

Författarna undrar över skälet till att de sovjetiska, asiatiska republikerna inte "frigjort" sig i likhet med de gamla brittiska, franska och belgiska besittningarna. Förklaringen är förstås helt enkelt att de är "frigjorda" från det kapitalistiska ok som alltså förtrycker större delen av världen.

Författarna tar död på föreställningen att en rysk befolkning håller på att invadera de centralasiatiska republikerna. De är glest bebodda men den överväldigande majoriteten är inhemsk.

Vinde drar gärna paralleller mellan den ekonomiska utvecklingen i USA och Sovjet — något som ju ofta återkommer även i sovjetiska resonemang. Även enligt borgerliga experter står sig Sovjetunionen gott vid dylika jämförelser. Men är de överhuvudtaget av något större intresse? I den socialistiska världen står människan i centrum med vad det förmedlar i fråga om hälsovård, utbildning, kulturliv, trygghet. Det är tillgångar som inte är jämförbara med antal bilar eller kalorier per capita.

Några sovjetiska experter säger så här:

"Det är ju ingen mening att bygga kraftverk och producera energi bara för att slå amerikanska rekord. Nu måste industrialiseringen ta ikapp oss så att vi får användning för hela vår produktion. Kapplöpningen äger inte rum mellan oss och USA i första hand utan mellan oss stora företagare här i Sovjet." — "Varför skulle vi tävla med USA, vi vet ju att vi har så mycket större reserver av nästan allting, inte minst av vattenkraft. Vi behöver inte pressa dem till det yttersta."

Sovjet — kontinent i förvandling. Av Rita och Victor Vinde. Tidens förlag, Stockholm 1968. 218 sid. Pris inb. 32: —.

Eva Palmaer

Kvinnan utan medborgerlig existens

Boken "Könsroller i litteraturen från antiken till 1960-talet" rymmer mycken lärdom. Av dess 12 författare är 11 akademiker och 10 kvinnor. De har begränsat sig till Europas kulturkrets och till den tid då man haft skrifter att falla tillbaka på. Även så är det oklart varför man börjar med Aristoteles och inte nämner Herodotos (100 år tidigare).

Vi ser fram mot den dag då arkeologernas vittnesbörd skall höras. Redan nu har inte bara Jacquetta Hawkes utan även Hanna Rydh och Axel Persson intygat att en kvinnlig dominans måste ha förelegat under något årtusende efter den sista istidens slut. Ur denna synpunkt är Birgitta Svanbergs uppsats speciellt intressant. Hon påpekar att den åsikt om ett tidigt matriarkat som Karin Boye och Elin Wägnér anslutit sig till överensstämmer med teorier framlagda av Adler, Jung och Rank (djuppsykologer). En dag skall man kanske få en global könsrollsdebatt som dessutom griper längre tillbaka i tiden än den som förts i Sverige under senare tid.

Med författarens tillstånd återger vi här en del av dr Jane Lundblads artikel som handlar om en föga känd engelsk revolutionär från början av 1800-talet. Hon säger att under och efter franska revolutionen började ungdom även i England att tänka i nya banor och finna nya ord. Det var första gången man använde ordet *radikal*. Till denna radikala grupp hörde t. ex. den geniale målaren och skalden William Blake. En av ledarna var Thomas Paine som skrev ett berömt genmäle till en konservativ skrift om den franska revolutionen under titeln "Om mänskliga rättigheter". Samtidigt utkom en skrift av en kvinna "Till försvar av människans rättigheter". Författaren hette Mary Wollstonecraft. Jane Lundblad säger att denna skrift var ett tidigt dokument i könsrollsfrågan delvis fräscht nog att kunna inspirera även nu.

Bakom hela det slutande sjuttonhundratalets och begynnande adertonhundratalets moraliska och politiska tänkande i England står den radikale teoretikern William Godwin, som i sin **Political Justice** 1793 lade fram en genomtänkt analys av tidens sociala och moraliska problematik.

Mary Wollstonecraft och William Godwin, som några år senare förenades i ett äktenskap, snart avbrutet av hennes tidiga död, var under ett kort men viktigt skede centralgestalter i Englands intellektuella liv, beundrade, han för sin tankeskärpa, sin moraliska integritet, hon för sin klarsyn, sin oförskräckhet och väl också för sin skönhet, sin impulsiva charm.

Mary Wollstonecrafts föräldrar var båda irländare, och från början ganska förmögna. Hon föddes 1759 i England, och hela hennes barndom och ungdom var full av förflyttningar. Fadern, som var lantbrukare, misslyckades den ena gången efter den andra. Han var alkoholist och en brutal familjetrynare, och modern reagerade med växande likgiltighet för hem och barn. Den fasta punkten i familjen var dottern Mary, som ibland fick hand-

gripligen försvara mor och syskon. När hon längre fram hävdar att ingen kan bli en god medborgare utan att i sin ungdom i handling ha visat sin omsorg om sina närmaste, hade hon egen erfarenhet att sätta bakom orden.

Sin utbildning fick hon först i en s. k. **day school**, sedan genom självstudier, delvis under ledning av en litterärt intresserad präst. Vid 19 års ålder lämnade hon hemmet för att försörja sig som sällskapsdam, men moderns sjukdom och död krävde redan efter något år att hon återvände. Nu tog Mary det djärva steget att tillsammans med sin syster Eliza, som hade ett kort och tragiskt äktenskap bakom sig, och väninnan Fanny Blood öppna en flickskola. Den blev till att börja med en framgång, också sedan Fanny hade gift sig och flyttat utomlands, men när väninnan sedan blev svårt sjuk och Mary kallades till hennes dödsbädd, råkade skolan under Elizas oerfarna ledning i upplösning. Hårt tagen av väninnans död, tyngd av misslyckandet i arbetet, ansatt av försörjningsbekymmer för sig själv och sina syskon samlade sig tjugo-

sexåringen ändå till att skriva sitt första arbete, **Thoughts on the Education of Daughters**.

Hennes nästa försök att förtjäna sitt levebröd blev det för tiden vanliga: en guvernantplats. Hennes matmor var en förmögen irländsk godsägarfru, en dam som levde för umgängesliv och jakter, kelade med sina hundar och överlämnade barnen åt guvernanten. Mary gav dem värme och intresse — och så avskedades hon. Upplevelsen satte spår på de sidor i hennes kvinnoaksmanifest, där hon upprört beskriver den kvinnotyp hon här mött, aristokratdamen som genom felaktig uppfostran har fått sin moderlighet förkvävd.

Hennes första lilla bok om flickors fostran hade emellertid inte gått obemärkt förbi, och då hon nu stod utan resurser fick hon av sin förläggare, mr Johnson, ett anbud om att arbeta för hans förlag i London. Där sysslade hon med översättningar, skrev några barnböcker, författade uppsatser om skilda ting och kom in i stadens litterära kretsar. Mr Johnsons vänner var liberaler och franska revolutionens idéer diskuterades livligt bland dem. Så kom det sig att när Burke införde den fullbordade revolutionen gav uttryck åt sin konservativa nyorientering, grep Mary Wollstonecraft till pennan. När den skrift, där hon hävdade kvinnans rätt, kom ut var hon trettiofem år gammal.

Boken blev en snabb och för författarinnan själv överraskande framgång, inte bara i England. Den oversattes till både franska och tyska. Miss Wollstonecraft blev firad och uppsökt, bland annat av biskop Talleyrand, som hon tillägnat sitt verk — utan att misstänka att hennes tilltro till hans liberalism senare skulle få sina knäckar. Hon hedrades för övrigt nu med titeln Mrs. och hennes sysstrar noterade lite sötsurt i sina brev att Mary hade blivit vacker. Belackarna, som efter hennes första skrift om de mänskliga rättigheterna

hade kallat henne en lård i stubb, en filosoferande orm och, förstås, amazon, hördes visserligen fortfarande av. Men själv lyftes hon av en känsla av egenvärde och oberoende.

Sådan den var och är, präglad av sin författarinnas starka temperament, utan egentlig disposition, full av upprepningar, utveckelser och stilbrott, men lidelsefull, uppriktig, är denna berömda stridsskrift ett vittnesbörd om en vidsynhet långt före samtidens. Den är det första försöket att i bokform återge en kvinnas självständiga värdering av samhällsproblemen, att grunda hennes rätt på tanken om en social och rättslig likställighet med mannen.

Mannens överlägsenhet — som ju ansågs självklar — grundade sig enligt Mary Wollstonecrafts sätt att se från början på hans större fysiska styrka. För att kunna behålla den härskarroll den ger honom, vill han ha kvinnan svag, också intellektuellt och moraliskt. Alltså hyllar han den svaga kvinnan — och hon låter sig nöja med detta i stället för att söka utveckla sig själv och vinna den aktning **som människa**, som är nödvändig för jämlikhet.

God ställning, hedersbevisning, rikedom, når kvinnan **genom** mannen. Eftersom hon inte själv presterat några ansträngningar klassificerar Mary Wollstonecraft henne tillsammans med de rika: "Börd, rikedom och alla yttre förmåner, som utan någon mental ansträngning upphöjer en människa över hennes likar ställer henne i själva verket på ett lägre plan än dem."

Hon vänder sig mot dubbelmoralen och berör över huvud taget sexuella frågor med en för tiden ovanlig öppenhet; det var väl mest det som gjorde henne så kritiserad. Man frapperas samtidigt av hennes djupa fromhet; än så länge var hon kyrkligt förankrad. Hennes huvudkrav är uppfostran. Liksom Condorcet ansåg hon att kvinnan har rätt till samma

uppfostran som mannen. Den skall inte bara vara boklig. Hon lägger stor vikt vid en sund kropp, ett härdande uteliv. Vidare vill hon uppfostra flickor och pojkar gemensamt. Hon hade en kort tid vistats hos en lärarfamilj vid Eton och förfärats över internatskolans många fördärliga metoder, som hon tyckte uppammade skenlighet och översitteri. Skolan skulle därför inte vara privat utan statlig. Från fem- till nioårsåldern skulle undervisningen vara kostnadsfri och stå öppen för barn ur alla samhällsklasser. Därefter föreslår hon att undervisningen skall delas upp på två linjer, en för husliga och praktiska eller vad hon kallar mekaniska yrken, en för språk, naturvetenskap, historia och politik, där studiet av litteratur inte borde vara uteslutet. Hon vet mycket väl vilka invändningar hon kommer att stöta på: "Flickor och pojkar tillsammans? hör jag några läsare fråga. Ja. Och jag skulle inte frukta några andra konsekvenser än att några tidigare förälskelser skulle inträffa; vilket samtidigt som det skulle ha det bästa inflytande på ungdomarnas moraliska karaktär kanske inte skulle helt överensstämma med föräldrarnas åsikter, för tyvärr tror jag att det kommer att dröja länge innan världen blir så upplyst att föräldrar vilkas enda omsorg gäller barnens dygd skall låta dem själva få välja sina livskamrater."

I upprepade sammanhang vänder hon sig mot Rousseau. Om och om igen kan man konstatera att hennes grunduppfattning redan nu väsentligen sammanfaller med den som William Godwin hävdade med sin tes om människans perfektibilitet, hennes förmåga att fulländas genom att använda sitt förnuft, genom social organisation, i motsats till Rousseaus lära om människans medfödda godhet, som förvanskas genom samhällets inverkan: "Rousseau anstränger sig att bevisa att allt från början var bra, en mängd författare påstår att

allt är bra nu, och jag att allt kommer att bli bra", skriver hon med sin generations avundsvärda förtröstan trots allt. Skoningslöst och effektivt skjuter hon prick mot hans omsorgsfullt uppbyggda bevisföring, som när hon citerar hans "tredje konsekvens av de båda könens olika konstitution" vilken skulle bestå i det faktum att "den starkaste endast tillsynes är herre men i verkligheten är beroende av den svagare"; där placerar hon en asterisk och fotnoten: "What nonsense!" När Rousseau talar om hur det faller sig naturligt för flickor att leka med dockor, att klä sig, att småprata, avfärdar Mary honom helt enkelt med att påståendena är så puerila att de inte förtjänar att allvarligt vederläggas. "Jag har förmodligen", skriver hon, "haft tillfälle att iaktta flera flickor som små barn än vad Jean Jacques Rousseau hade. Jag kan minnas mina egna känslor och jag har alltid haft ögonen med mig, men ändå vill jag, långt ifrån att ha samma åsikt som han beträffande den kvinnliga karaktärens första framträdande, påstå att en flicka, vars glada mod inte har dämpats av overksamhet, vars oskuld inte har fördunklats av falsk skamkänsla, alltid är en yrhätta och att dockan inte väcker hennes uppmärksamhet om det inte är så att instängdheten inte medger något annat alternativ. Flickor och pojkar skulle leka oförargligt tillsammans, om inte könsskillnaden inskräpades långt innan naturen gör någon olikhet märkbar. Jag vill gå längre och påstå att det är ett oemotsägligt faktum att de flesta kvinnor inom min iakttagelsesfär, som har uppträtt som förnuf-tiga varelser i livet eller visat något tecken på intellektuell kraft, någon gång har fått pröva på vildvuxenhet som några av de eleganta fostrarna av det täcka könet skulle kalla det."

I själva hjärtpunkten för hennes egen uppfostringslära har Rousseau en diametralt motsatt uppfattning. I en kort replik lägger hon in hela sin

syn på könsdiskussionen: " 'Uppfostrarna kvinnor som män', säger Rousseau, 'och ju mer de kommer att likna vårt kön, desto mindre makt kommer de att få över oss.' Det är just den poängen jag vill komma åt. Jag vill inte att de ska ha makt över männen utan över sig själva."

Vintern 1792—93 beslöt Mary Wollstonecraft att tillbringa i Frankrike. Hon ville lära sig språket bättre, hon vill också se friheten födas, som hon uttryckte det. Det påstods att hon flydde undan en förälskelse i en gift man, så vitt man hade sig bekant den första förälskelsen i hennes trettio-treåriga liv.

I Paris träffade hon Tom Paine, som hade flytt dit undan en dödsdom i England, och kom genom honom i kontakt med Konventet, med Condorcet, madame Roland och andra. Condorcet hade nyss avslutat sin serie skrifter med plädering för absolut jämställdhet mellan könen på alla samhällslivets områden. Det var de mest feministiska idéer som då existerade vid sidan av Marys egna.

I hennes brev kan man följa hur hon upplevde det revolutionära skeendet, hur hon uppsökte politiska fångar, bland dem Saint-Simon, hur hon med oväntad upprördhet från sitt fönster såg Ludvig XVI föras till giljotinen. Han förde sig med en värdighet, som hon inte hade tilltrött honom och för första gången i sitt liv kunde hon den kvällen inte släcka vaxljuset vid sin säng.

Men snart blev det riskabelt för en engelsk medborgare att vistas i den franska huvudstaden och Mary Wollstonecraft flyttade till Neuilly. Kanske berodde det delvis på deras gemensamma främlingskap i den upprörda atmosfären att hon och en amerikansk affärsman, kapten Imlay, där förälskade sig i varandra. Eftersom det under de rådande politiska förhållandena var svårt att ordna en vigsel, ingick de samvetsäktenskap och i februari 1794 föddes deras dot-

ter Fanny. Deras historia finns bäst bevarad i brev, som de skrev till varandra under Imlays affärsresor. När Godwin efter Marys död publicerade dem i sin levnadsteckning över henne — något som på sina håll väckte livligt ogillande — kallade han henne en kvinnlig Werther och en mästarinna i känslans och lidelsens språk. En brevskriverska av rang var hon, det kan också konstateras i den lilla volym brev från Skandinavien, som hon gav ut år 1796, **Letters written during a Short Residence in Sweden, Norway and Denmark**. Den resan företog hon tillsammans med sin ettåriga dotter och en sköterska för att lägga ett avstånd mellan sig och Imlay, vars känslor märkbart hade svalnat. Som den pionjär hon var, reste hon i affärsuppdrag, en högst ovanlig kvinnoroll för den tiden. Befriade från alla personliga avsnitt blev dessa brev till hennes uppdragsgivare, Imlay, en stor publikframgång. De översattes till både tyska och franska och ger en god reporters ingalunda okritiska syn på skandinaviskt liv. De visar också en stark människas förmåga att trots sin personliga tragedi intressera sig för omvärlden.

När hon kom hem, stod hon inför det oundvikliga slutet på sin kärleksupplevelse. Ett plågsamt misslyckat självmordsförsök blev följden, men efter lång tid återvände hon under namnet mrs Imlay till sitt barn, sitt arbete och sina vänner, och hamnade med självklarhet i de kretsar där William Godwin var en uppburen förgrundsgestalt.

Godwin stod nu på höjden av sin samtida berömmelse, främst som författare till **An Enquiry Concerning Political Justice**, en filosofisk exposé över samtidens sociala och moraliska problem, som blev av grundläggande vikt för de engelska radikalernas och romantiska författarnas, främst Shelleys, tänkande. Han har ofta kallats anarkist, termen syndikalist kan tyckas oss mer adekvat. Hans första tes

är vad han kallar **perfectibility**, möjligheten att genom förbättring av människornas yttre villkor utveckla deras karaktär. Hans idéer om uppfostran förtjänar enligt en nutida amerikansk forskare att uppmärksammas av "forskare intresserade av hans person och även av uppfostrare intresserade av samtida uppfostran i och utanför skolan". När han kommer in på förhållandet mellan könen, undrar han om det "i ett förnuftigt samhälle skulle bli promiskuöst eller om var och en skulle välja sig en partner, som han skulle hålla fast vid så länge som detta fasthållande skulle överensstämma med båda parternas fria val". Skillnaden mellan hans åsikter och Mary Wollstonecrafts var alltså mycket stor. Hon ansåg familjen nödvändig för samhällslivet, hon trodde att om kvinnorna blev frigjorda, skulle hemmen, barnen, uppfostran också bli det. Sedermera tog Godwin starkt intryck av Marys kamp för avskaffande av de traditionella könsrollerna och anslöt sig till hennes idéer.

Berättelsen om deras vänskap, som övergick till kärlek, återfinns i den biografi som Godwin gav ut efter hustruns död. Enligt Godwins principer vigde de sig inte, men när hon väntade barn ansåg båda det nödvändigt att hon inte längre skulle bära namnet mrs Imlay. De vigdes alltså i mars 1797 men deras äktenskap förblev enligt Godwins teorier vad det förut varit, ett experiment i samliv med ett minimum av dagliga kontakter, avsett att förena "det livliga nyhetens behag som ligger i ett tillfälligt besök med hemlivets mer ljuva och innerliga nöjen". Den 30 augusti 1797 föddes deras barn, en flicka som också fick namnet Mary. Trots läkarnas ansträngningar att rädda henne, dog Mary Wollstonecraft elva dagar senare.

Könsroller i litteraturen från antiken till 1960-talet. Under redaktion av Karin Westman Berg. Bokförlaget Prisma, Sthlm 1968. 207 sid. Pris 12: 50.

Från Ulfåsa till Fogelstad

Från Ulfåsa till Fogelstad är en hymn till landskapet, naturen och människoanden. H. H. låter oss se sin barndoms nejder och människor och även dagens hetsiga samhälle genom sitt eget fönster. Hon får det att kännas som om hon tog oss med på sällsamma färder till sällsamma möten. Ger oss överblickar som från en bergstopp.

Sällan har jag läst en bok som strålar ut så mycken värme, så mycken sann mänsklighet. Man kommer både författaren och hennes människor så nära. Hon har trängt djupt i sina medmänniskors hjärtan och gör läsaren delaktig av sina upplevelser på ett sätt som bara en verkligt god människa kan göra. Vi får möta både personer och idéer, får lära oss använda nya synvinklar.

Framför allt tycker jag det är en upplevelse att få möta en kvinna som aldrig trott på manssamhällets falska dogmer om könen. En kvinna som vågar vara stolt över att tänka med hjärtat. Det är sådana kvinnor vår värld behöver just nu. Kvinnor som tar befälet från de krigsgalna männen och säger ifrån att nu får det vara nog med dödandet och plundrandet. Att nu är tid vi räcker varandra handen i stället för att kasta napalmbomber eller sitta och gräla i månader över formen på ett förhandlingsbord medan dödandet och giftspridandet bara fortsätter.

H. H. vågar se sanningen i ögonen. Hon brottas med den för att få klarhet för sej själv och andra. Då man läser grips man av lycka över att det finns människor som kan känna så. Och som kan göra det de tänker och känner begripligt för andra.

Och förf. tror på ungdomen. Ungdomen som är vårt enda hopp. Vi måste tro att ungdomen ska rädda oss ur det kaos vi skapat. Att den i tid ska kunna påverka eller sparka undan våra nuvarande ledare. Rädda oss undan samhällets och andens fångelser.

Om saker och händelser som skulle tyckas triviala ur någon annans mun berättar hon så att man plötsligt förstår att det är fråga om heliga ting, om världsviktiga saker. H. H. ger oss breda vyer mer än fragment från ett sällsamt rikt och långt liv. Ett liv som hon tydligen förstått att göra till ett strål-lande äventyr. Man känner djup vördnad och stor tacksamhet för det hon presterat. Genom hela hennes bok går detta drag av varm glädje över livet som kan vara så fullt för dem som vågar säga ja, och mena det.

Eric Lundqvist

Från Ulfåsa till Fogelstad. Av *Honorine Hermelin Grönbech*. Natur och Kultur, Stockholm 1969. 215 sid. Ill. Pris 32: —.

GÅ OCH SE . . .

Tyvärr har Vi Mänskor inte plats i detta nummer för en recension av Brechts "Heliga Johanna från slakthusen", en pjäs som grep oss djupt när vi såg den på premiären. Ni måste gå och se den nu snart för det är nog inte troligt att Lena Granhagen får sin önskan uppfylld att få spela den i två år! Ni borde också se filmen "Made in Sweden" som vi i pressläggningsögonblicket just varit på. Vi lovar att tala mer om dessa båda insatser av Johan Bergenstråle och Lena i vårt höstnummer.

Foto: Rolf Söderberg, Stockholm,

VIETNAMS KVINNOR

På **International Women's Day** vill jag givetvis börja min rapport med att tala om Vietnam. Vietnam är ju ständigt i vårt medvetande. Vi vet att den kamp de utkämpar är

- 1) Kampen för de mänskliga rättigheterna,
- 2) Kampen för socialism mot imperialism,
- 3) Men också kampen för jämlikhet när det gäller kvinnorna. En jämlikhet som genom det de uppnått har blivit en symbol, ett exempel för kvinnor i andra länder.

I Vietnam fick kvinnorna rösträtt och likaberättigande ett år efter revolutionens slut 1946.

I Frankrike dröjde det 150 år efter revolutionen innan kvinnan fick rösträtt.

I DRV har det genomförts lika lön för lika arbete.

Så sent som 1966 strejkade belgiska arbeterskor för lika lön för lika arbete.

Här i Sverige där vi anser oss rätt upplysta är detta med låglönearbete för kvinnorna fortfarande aktuellt.

Madame **Thi Binh** som leder FLN:s fredsförhandlingar i Paris är ett av de finaste exemplen på hur de nya lagarna och rättigheterna om kvinnans jämställdhet har tillämpats. Vi kvinnor i andra länder står enligt min mening i tacksamhetsskuld till Vietnam för denna insats. En insats som har ett starkt inflytande på kvinnors möjlighet i andra länder att ändra sin situation. Dessutom är det ett fint politiskt utspel.

Jag vill citera ett uttalande av **Ho Chi Minh**, ett uttalande som vi kan lära oss mycket av.

"Kvinnorna utgör halva nationen. Om kvinnorna inte är befriade är halva nationen inte befriad. Är kvinnorna inte emanciperade är nationen bara byggd till hälften."

Ho Chi Minh fortsätter:

"Men det är inte bara att ändra lagarna och ge er kvinnor likaberättigande. Ni kvinnor måste också slåss för era rättigheter. Vi måste sträva efter ett samhälle med delat ansvar, delade förpliktelser och delade rättigheter."

Vietnams kvinnor hade före revolutionen tre förpliktelser. Tre förpliktelser som fortfarande tillämpas i många, många länder — helt eller delvis:

- 1) att lyda fadern,
- 2) att lyda sin man,
- 3) att lyda äldste sonen vid mannens bortovaro eller frånfälle.

Numera lever kvinnorna i Vietnam efter tre nya förpliktelser:

- 1) Förpliktelserna att yrkesutbilda sig (arbeta och producera för landets bästa).

- 2) Bygga upp Nordvietnam, befria Sydvietnam och återföre dem.

- 3) Kämpa för socialism och jämlikhet.

Jag skulle vilja ta ett exempel ur Vietnams senare historia. Ett kvinnoöde som gjort ett djupt intryck på mig nämligen madame *Minh Thi Kai* som ett flertal år samarbetade med Ho Chi Minh. Hon föddes 1910 och lämnade sitt hem (ett borgerligt hem) vid sjutton års ålder och anslöt sig till de revolutionära. Under franska kolonialtiden organiserade hon partisangrupper samt kadrar av män och kvinnor som reste runt för att upplysa folket. Även här var det ett trepunktsprogram:

- 1) Upplysa om socialism, göra folket socialt medvetet.

- 2) Upplysa männen om nödvändigheten av att ej tänka feodalt och kolonialt i sina hem — i sitt förhållande till kvinnor — alltså emancipera männen.

- 3) Sist men icke minst mana till väpnad kamp mot inkräktarna, mot kolonialism och feodalism.

Minh Thi Kai var en av grundarna av Vietnams kvinnoförbund 1930. Minh Thi Kai avrättades 1941, 31 år gammal. På den offentliga avrättningsplatsen ropade hon till de kvinnor som samlats där:

"Vietnams kvinnor, kom ihåg att revolutionen och kampen mot inkräktarna är det enda som kan rädda folket och ge oss kvinnor likaberättigande. Ty folkets frigörelse går parallellt med kvinnans frigörelse."

Vietnams kvinnor har fortsatt denna kamp — nu mot USA — i jämlikhetens tecken. Män och kvinnor, gamla och barn strider gemensamt mot USA:s angrepps- och utrotningskrig.

Vi kvinnor i andra länder måste öka våra insatser för att ställa oss solidariska med de vietnamesiska kvinnorna — det vietnamesiska folket — för det är även vår kamp som utkämpas där.

De kämpar också för den tredje världen — ett ord som jag tycker är felaktigt — jag skulle vilja säga *den kommande världen*.

Överallt går folkets frigörelse parallellt med kvinnans. Tro inte att detta inte är aktuellt här — även om vi gör oss döva och blinda genom den högre materiella standarden och det tekniska försprånget. Även här måste vi kämpa.

Jag vill sluta med några ord som den nyligen framlidne hälsoministern *Pham Ngoc Thac* sade till min man och mig när vi lämnade DRV efter två månaders vistelse där:

"Ni i väst kan exportera teknik till oss — det vi kan exportera till er är humanism..."

Gunilla Palmstierna-Weiss

EN HÄLSNING TILL FOLKEN

av Huy Can

Walt Whitman (1819—92) är en av de stora skalderna i engelsk litteratur. Egentligen skrev han en berömd bok "Leaves of grass". (Grässtrån). Han ansåg att poesi var mänsklighetens högsta visdom...

I

Om du återuppstod, Walt Whitman,
Vilken hälsning skulle Du ge världen? Vad skulle
Du hälsa folken?

Nationer har Du hälsat med Din gröna stämma,
Din röst med dofter och skälkning av grönt gräs,
Du hälsade dem med Din unga röst, som sprutade
fram ur Din håriga bringa,
Som sprutade ur Ditt blommande skägg, en oändlig
prärie.

De hälsades med mäktig stämma av Dej,
demokraten.

Men Walt Whitman,
Det är nu de befriade folken älskar Dej,
Det är nu, som en ny röst måste hälsa dem.
Folken är starkare, grönare än någonsin, Walt
Whitman!

Folken slår ifrån sej här på jorden, de har rotat sej
fastare än någonsin.

De har rotat sej fast, de har skapat världens
grönska.

De har på nytt givit jorden friskhet;
Och fruktbara människors goda värme på väldiga
grödor.

O folken! Walt Whitman!

De är världens hälsa, blodröd, mer röd än en sol
har värmt någonsin,

Världens växtkraft har stått upprätt i över tio tusen
år,

Världens ungdom förblir i sin eviga ungdom.

Folken — det är den stora prärien i universum.

Walt Whitman, Du har sett bergen och slätterna,
Du har lyssnat till flodernas och havens mäktiga
stämma,

Din röst äger dånet av oceanens dynning, som en
vind i kosmos stigningar.

I dag skulle Du se folkens oro, ett svall mäktigare
än alla världens vatten sammantagna,

Du skulle lyssna till den vind, lösgjord från folket,
den vind, som viner från människans
höjder,

Den mäktiga vinden, naturens vissla, från åter
uppståndna nationer.

I det nya planetklimatet växer sej dina bröst till nya
dimensioner.

Longituder och latituder kommer närmare,

Folken kommer närmare för att jorden skall bli
större,

En yngre jord i universum, där människorna
föryngrats.

II

Walt Whitman, Du hälsade vulkaner som tändes på
jorden, Vesuvius, Etna;

Dina lungor skulle säkert velat tända eldarna, som
brinner ur världens innandöme.

Känner inte Dina tystnade lungor i dag folkens
vulkaner, folkens Etna och Vesuvius?

Tända över tre kontinenter, svarta vulkaner, gula
vulkaner och alldeles vita.

Känner Du inte nu jorden en smula varmare?

Känner Du inte dess axel vrids en smula fortare i
rytmerna från revolutionära marscher?

Du hälsade de boningar, där gudomens idé föddes.
Men med vilken högtidlighet skulle Du inte i dag
ha hälsat de platser, där folkets idé
bejaskas?

Med vilken tilltro skulle Du inte ha hälsat ett
bejakande av människan,

Med vilken passion och lycka skulle inte Din strupe
och tunga ha sjungit frihetens nya sånger,
Sånger så djupt annorlunda, sånger liknande jorden
själv på sin bana,

Fångelsesånger från fordom i bröstet på slavar som
i dag oemotståndligt börjar marschera,

Sånger marscherar framför människor, vilda,
hänryckta,

O Walt Whitman, mänskans idé tusen gånger
återuppväckt, nytt syre brinner i
rymderna,

Nytt blod pulserar i ådrorna, mänskligt råstoff
sjuder och sjuder på nytt.

En ung mänsklighet sjunger, mänskans sånger
föryngras på nytt,

Glädje och hänförelse blir unga på nytt,
som om det fanns mutationer i dessa gamla känslor,
som ingen Darwin skulle förmått
återuppväcka.

När Du sjöng om Din tilltro till människan, när
Du i Ditt förtroende för människan
talade i namn av Ditt land,

Kunde Du aldrig gissa vad det skulle bli av somliga
yankees!

Kunde du inte ana att förrädare till Lincoln skulle
myllra som larver,

Kunde Du aldrig tänka Dej Dej själv, Din egen stora
röst häri förrådd,

Att yankeestövlar skulle komma att trampa ned
sötman och grönskan i Dina grässtrån;

Men folken har lyft näven, Walt Whitman,

Folken har tagit stenen och slungan i sina händer,
folken har gripit till gevär.
Folken har blivit vulkaner, stora eldkvastar
bestormar yankees och förtär dem.

III

Folken, Walt Whitman, är de bästa blommorna, de
bästa frukterna på vår en gång så gamla
och unga jord,
Folken spirar som den goda säden för rika framtida
skördar.
Och Du, Whitman, som har lagt Dej i denna mull,
Du är också som det goda sädeskornet,
Hör du folkens väldiga marscher efter världens
rygggrad, från ekvatorn till polerna,
från polerna till ekvatorn!
Hör Du de brusande, prasslande sidorna av Stilla
Oceanen, Indiska oceanen och Atlanten
vändas i den nya boken!
Aldrig har vår jord varit så strängt upptagen, så
uppfylld av glädje under hela sitt livslopp,
Förut fanns folken alltid i köken, — Langston
Hughes nog minns Du! deras enda uppgift
var att laga mat åt herrarna;
Nu har folken satt sej själva som herrar i världens
stora hus.
Tvärsigenom fullständigt ställer man om det liv, som
levts så illa.
Folken uppfann inte kriget, Walt Whitman,
Men de utkämpar de sista krigen för att få slut på
det.
Folken kommer att ta all den eld, som människan
skapat i sina händer
För att återställa färgerna i världen, för att
återställa färgerna i livet.
Inte sant, Walt Whitman, folken har alltid varit
goda krukmakare,
På din tid, vår tid också, om vi inte var bättre —,
Ännu en gång finner de de förlorade vackra
färgerna för att skapa dem till nya färger.
De kommer att göra slut på gudarnas och
demonernas skymningsgråa,
Jorden kommer vändas mellan människornas händer
som en jättedrejskiva,
Jorden modellerar sej själv till en vacker vas,
vackrare än alla grekiska unor.
Mänskornas händer tänjer urnor, som äger
universums skönhet.
Folken uppfann inte kriget, men kriget blev deras
sak, Walt Whitman.
Folken uppfann vänskapen, och vänskapen blir
kvar i mänskornas hjärtan.

Vänskapen förblir som det goda fröet i
människornas hjärtan.
Folken har på nytt uppfunnit människan vackrare
än de gudar som människan alstrat.

IV

En hälsning till folken, som blivit herrar över sitt
öde!
Walt Whitman, tiden är inne att våra språk berikas,
Man brukar alltid säga: "Det blir sol." "Det blir
vackert väder."
Man borde också säga: "Det blir folk; I dag blir
det folken på alla latituder och alla
longituder.
Vårt sekel är inte så nära slutet, Walt Whitman,
gott och väl en tredjedel återstår för att
återhämta den tid, som förlorats;
Sista vägsträckan kommer att bli den vackraste på
åldrarnas väg.
O, du vårt sekel, fyllt av smärta, hetsat, Du
kommer att bli folkens århundrade
liksom Dina föregångare tillhört kungarna och
herrarna.
En hälsning till folken, till deras problem, till deras
förhoppningar, till deras strider och
segrar.
En hälsning till deras döda och levande hjältar,
oföränderliga som diamanten, rena som
jade.
Folk, man har missbrukat Ert tålmod:
Kungarna, deras kurtisaner, herrarna, deras resande
krämare ...
Timmen är slagen för räkenskaperna, Ni, folk,
kräver de exakta siffrorna.
Ni för hädanefter själva livets reskontra,
Det är inte längre möjligt med bedrägerier; Ni är
inte längre några bulvaner; Ni kommer
själva att underteckna Er
pånyttfödelseakt.
O, vilken grönskans och friskhetens vind stiger inte
ur världens ängder!
Ni är klimatet i min själ, smaken på min tunga,
Ni är saven, kärnan i tystnaden, som skapar nya
harmonier.
Låt oss, kamrater, sjunga folkens gamla och nya
sång,
Låt oss besjunga mänskornas nya rätt.
O Poesi, Du mänskornas och folkens konung, en
hälsning också till Dej!
Den stora människobisvärmen fläktar med stora
vingslag och fyller sej med frömjöl och
ny nektar.

Havana 15.1.1968 Översättning: Ola Palmaer

BARN I SVERIGE

Nyss läste jag *Per Garthons* bok **Barn i Sverige**.

Resultatet blev att en påträngande fråga oupphörligt dyker upp:

— Lever de svenska barnen i ett u-land?

Enligt Per Garthon är så gott som varje barn i Sverige mer eller mindre utsatt för misshandel, vanvård, miljöskador, försummelse, skadlig frihet, förtryck, undernäring, trångboddhet etc.

Stoltheten över vår svenska barnamiljö faller som ett korthus. Valfärdssveriges bevis för att barnen inte lider nöd smulas sönder ett efter ett.

Boken utdelar den ena smockan efter den andra. Med sting i samvetet måste man erkänna, att Per Garthon sätter fingret på ömma punkter. Med sting i samvetet minns man den gången ens egen ettåring brände sig på ugnsluckan eller när sju-åttaåringen gick till skolan utan ordentlig frukost, visserligen därför att han inte vill äta den hälsosamma gröten man försökt tillreda, men i alla fall...

Att jag läste boken på en bussresa mellan Granada och Malaga, med bilden av en liten barstjärtad unge dinglande på sin tiggande mors, en spansk zigenarkvinnas arm envist fastnitad på näthinnan och oupphörligt påminnande om den otroliga nöd och det armod, som vidlåder barn i större delen av världen, ger mig ingen rätt att försvara eller ursäktade de misstag och det förtryck, som enligt Per Garthon vidlåder svenska barn. Han säger i sitt företal till boken: *"Barn i Sverige är en bok om just barn i Sverige — betraktade från den svenska välfärdsborgens anspråksnivå."* *"Här gäller det att leva bra eller bättre, där gäller det att överhuvud taget överleva."*

Man måste med skammens rodnad på kinderna erkänna att Per Garthon har rätt i det mesta han säger om svenska barns situation.

En gång blir man harmsen på honom. Det är när han säger, att det vid en undersökning visade sig att 391 ungdomar av 4.400 angav att de var hemma veckans samtliga sju kvällar. Dessa måste ha kapitulerat för föräldramakten! Finns det då inte ett enda hem i Sverige där barnen verkligen har det så bra att de trivs och vill vara där, därför att de trivs med och tycker om sina föräldrar?

Vad är nu orsaken till alla dessa misshälligheter i förhållandet barn—föräldrar—samhälle i Sverige. Enligt Per Garthon: Den oinskränkta föräldramakten.

Föräldrar betraktar barn som ägodelar och behandlar dem därefter.

Hemmet är föräldrarnas eget lilla rike, där de ut-

övar sin makt över små, försvarslösa, rättslösa individer, helt utlämnade till sina upphovsmakares godtycke. Barnen, vilka bildar en stor grupp, är den enda grupp utan organisation bakom sig.

Ett hem är en plats där fred och endräkt råder, där de olika medlemmarna vilar, rekreerar sig och njuter av varandras sällskap, får kärlek, ömhet och omvårdnad. Ett hem är tyvärr också ofta en plats där makt utövas och då ofta för maktens egen skull, kamouflerad av termer som uppfostran, kärleksfull aga etc. Ett hem är ofta en plats där nervösa, stressade föräldrar låter sina besvikelser och svagheter gå ut över barnen. Och hur skall man kunna anklaga dessa stackars föräldrar? De har ju ingen utbildning för vad de håller på med, inga riktlinjer finns att följa. Det är sämre beställt med utövare av barnuppfostran än med bilförare. Ingen får ge sig ut i trafiken utan körkort, men ansvara för små medmänniskor får man bara man har sexuell kapacitet.

Samhället är också en syndabock. Det låter barn utsättas för orättvisor. De tillåts födas med ojämlika chanser och gå ut i livet under olika förutsättningar. De är helt beroende av vad föräldrarna kan ge dem eller inte kan ge dem, vad dessa kan göra eller inte göra för dem. Samhället gör för litet för barnen. "Kommunalgubbarna" är för det mesta "gubbar" i ordets rätta betydelse. De har glömt hur det var att ha barn. De ordnar bättre med parkeringsplatser än lekplatser.

Vad kan nu göras för att bryta denna onda cirkel?

Per Garthon godkänner inte de lösningar på problemet som hittills presenterats av personer, som uttalar sig i ämnet. Han tycker, att de är för menlösa: "Vänlighet, hövlighet, hänsyn" är inte tillräckligt.

Föräldramakten måste brytas!

Föräldrar är ju människor helt utan utbildning för sin uppgift att omhänderta och forma blivande samhällsmedborgare. De är inte kapabla att besitta all denna makt. Föräldrarnas allmakt måste krossas. Samhället måste få mera insyn i familjen. Barnet måste få någon som för dess talan, som träder upp till dess försvar och som inte tillåter det finna sig i all slags behandling.

Men ett monopol får inte ersättas med ett annat. Föräldramonopolet får inte bytas mot statens. En maktbalans måste komma till stånd: *"Vid en jämn maktbalans mellan två stormakter har den lilles rätt störst chanser att komma till sin rätt."*

Men eftersom föräldramakten redan är för stor, måste alltså statens makt ökas.

Författaren för fram konkreta förslag till hur maktbalansen skall kunna förverkligas. Bl. a. lika rätt för alla barn, kunskap, föräldraskola, totalförbud mot aga, effektivare hälsokontroll.

Givetvis kommer ett ramaskri att höjas från många håll, när det "heliga föräldraskapet" hotas, när samhälleliga åtgärder blir obligatoriska. Att låta sina barn gå i lekskola eller "kindergarten" är populärt och t. o. m. överklassmässigt, men om det skulle bli obligatorium för alla barn att gå i detta slags skola blir det genast tal om tvång och intrång i familjens frihet. Föräldrarna tänker då oftast på sin egen frihet; att bestämma över sitt barn. Samhällets och föräldrarnas önskningsar borde alltid gälla barnets bästa.

De obligatoriska åtgärder som författaren föreslår måste alltså införas försiktigt och successivt, men det måste alltid ställas krav på att åtgärderna vidtas.

"Någon form av sanktioner måste tillgripas mot dem som vägrar — men om man går varligt fram i början kommer inte många att trilskas. Man kan tänka sig, att små böter drabbar de motsträviga, men framför allt kan man tänka sig, att vägran att delta i en obligatorisk föräldraskola blir en varningssignal till samhället: hur är läget egentligen i det hemmet?" "Men det viktiga med ett obligatorium är ändå inte sanktionerna mot de få som inte vill vara med, utan att det innebär att en viktig princip slås fast: för att få ha hand om barn är man skyldig att ha ett minimum av kunskaper om hur barn fungerar."

Per Garthons förslag verkar vettiga och bra och framför allt rättmätiga och kan framtidens barn och den svenska befolkningen uppnå mera lycka, trygghet och harmoni genom att dessa förslag realiseras är

de allt stöd värda. Men programmet och schemat, metoderna och utbildningsrutinen måste ju utformas av någon. Om nu detta skall göras av för detta ändamål anställda och avlönade personer, finns det då någon garanti för att dessa skulle kunna finna det rätta och för barnen och mänskligheten bästa, när det gäller något så känsligt, individuellt betingat och ansvarsfullt som att forma mänskligt material. De som skall ha detta ansvar är ju i grund även de endast f. d. barn kanske föräldrar men framför allt människor med dessas brister och ofullkomlighet. Och var finna de metoder och riktlinjer som är tillförlitligt användbara för den oräkneligt nyanserade skala som mänskligheten utgör? Kan det inte bli fråga om ett fåtals ansvar för en stor massa i stället för som nu ett fåtals ansvar för ett fåtal?

Hjördis Levin

Barn i Sverige. Av Per Garthon. Tribunserien, Bokförlaget Aldus/Bonniers, Stockholm 1968. 145 sid. Pris 11:75.

Från Ulfåsa till Fogel stad

"Man vill bara önska att denna fina bok måtte finna många läsare."

L.-C. Calltorp i
Södermanlands Nyheter

av Honorine Hermelin Grönbech

"Men också starka sociala intressen vaknade tidigt hos Honorine Hermelin och stimulerades av vännerna Kerstin Hesselgren, Elin Wagner, Ada Nilsson och Elisabeth Tamm. Hon tillhörde kretsen kring Tidevarvet, ... kanske fångar hon oss allra mest, när hon talar om livets egenvärde — ett tema hos Grönbech — och om livsglädjens välsignelse." Sonja Ohlson i GP

Häftad 32: —

NATUR OCH KULTUR

Från bokhandel
eller direkt från BOKFÖRLAGET NATUR OCH KULTUR,
Box 6408, 113 82 Stockholm, beställes ex. FRÅN ULF-
ÅSA TILL FOGELSTAD, häftad 32: —.

Namn:

Address:

Postadress och postnr:

Bygg fler barnstugor

Inte heller för nästkommande budgetår avser man från regeringens sida att företa någon höjning av driftbidraget till barnstugeverksamheten utan tycks anse att den utbyggnadstakt som är rådande ute i kommunerna skulle vara tillfredsställande och icke behöva ytterligare stimuleras.

Vi har under tidigare år både genom interpellation och motioner, senast med motion nr II: 7 år 1968, tagit upp det viktiga kravet om en ökning av driftbidraget till denna verksamhet. Likaledes har socialstyrelsen under flera år förgäves begärt en höjning av detta. I socialstyrelsens detaljmotivering angående ändring av driftbidraget i år framhålls, att driftkostnaderna för daghem och fritidshem till knappt 20 procent täckes av föräldraavgifter och återstående 80 procent borde delas lika mellan staten och kommunen. Mot denna bakgrund föreslår socialstyrelsen att driftbidraget för nästa budgetår höjes från 1.600 kr till 2.600 kr per plats och år för daghem och gemensamma barnstugeavdelningar och från 600 kr till 2.160 kr per plats och år för fritidshem.

Om man inom rimlig tid skall kunna komma till rätta med den skriande bristen på barnstugeplatser räcker det inte med, som beräknas i statsverkspropositionens Bil. 7, att tillskottet av platser per år skulle uppgå till ca 9.000. Att märka är att enligt socialstyrelsens anslagsäskande för budgetåret 1969/70 räknar man här endast med att cirka 7.000 statsbidragsberättigade barnstugeplatser — därav omkring 1.000 vid fritidshem — skall påbörjas under vart och ett av budgetåren 1968/69 och 1969/70.

Om det fram till 1975 skulle finnas daghemsplatser för enbart 50 procent av de förvärvsarbetande föräldrarnas barn framgår av socialstyrelsens petitaskrivelse att nytillskottet under åren 1968—1974 måste uppgå till

70.000 platser, dvs. i medeltal över 10.000 platser per år.

För vår del anser vi även denna målsättning alltför blygsam och vill därför fasthålla vid vårt tidigare krav om en 5-årsplan för byggandet av minst 150.000 nya platser i barnstugorna. I detta sammanhang vill vi erinra om att barnstugeverksamheten under inga förhållanden enbart får ses som en verksamhet för förvärvsarbetande föräldrar eller enbart för arbetsmarknaden. Vi vill upprepa vad vi tidigare hävdade, att tonvikten måste mer än nu läggas på barnen själva och deras möjligheter att kunna utvecklas efter sin förmåga och erhålla en god social anpassning. Genom en väl utbyggd barnstugeverksamhet kan vi på bästa sätt utnyttja de viktiga förskoleåren för att ge barnen den rikedom på intryck, den positiva och utvecklande miljö, som är så betydelsefull.

Med de ständigt stigande kommunalskatterna kan man ha förståelse för kommunernas tvekan att påtaga sig nya utgifter, som i detta fall driften av barnstugeverksamheten skulle innebära. Det är därför som hög prioritet måste ges ett högt driftbidrag. Kravet om en sådan höjning — åtminstone till den nivå som socialstyrelsen föreslår — måste utan vidare dröjsmål tillgodoses. En sådan åtgärd kommer utan tvivel att verka i positiv riktning för en snabbare utbyggnad.

Med stöd av vad vi ovan anfört föreslås, att riksdagen beslutar att till driften av barnstugor (D. 3) för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag om 59.000.000 kronor, samt

att riksdagen beslutar att en 5-årsplan utarbetas för byggandet av minst 150.000 nya platser i barnstugorna.

Stockholm i januari 1969

Gunvor Ryding (vpk) Eivor Marklund (vpk)
C.-H. Hermansson (vpk)

**Sjuhäradsbygdens
Tryckeri AB**

Tel. 033/11 70 30
BORÅS

Offset
Boktryck
Rotation
Bokbinderi
Distribution

Stoppa bilen i tätorterna

av Fred Bremberg

I Sverige finns det just nu 2.200.000 bilar. Ingenstans i Europa finns det tillnärmelsevis så många bilar per person som i Sverige. Hela vårt lands befolkning skulle gott och väl kunna evakueras i dess bilpark. Enligt AB Bilstatistik förskjuts efterfrågan på bilar mot större, tyngre, dyrare och snabbare bilar.

Enligt industrins utredningsinstitut kommer om sex år bara antalet personbilar att uppgå till 3.100.000.

Bilarna samlas i tätorterna. Närmare hälften av alla bilar som såldes förra året gick till Stockholm, Göteborg och Malmö.

Den svenska personbilparken är det ruskigaste exemplet i Europa på hur ett industrisamhälle med stigande standard utvecklar sig mot en punkt där det som en gång var en materiell förmån istället blivit en elak och förödande sjukdom. Svenskens bil är en cancersvulst på samhällskroppen.

Bilen är det främsta och allt överskuggande miljöhotet i vårt land. Frågan om Vindelälvens utbyggnad, om jetplanen på Bromma, om de rykande fabrikkorstenarna — det är små problem om de jämförs med bilens härjningar.

Bilen är den konstanta bullerkälla som saknar motsvarighet vad gäller oljud. För stora befolkningsskategorier — särskilt åldringar — upplevs det ständiga bullret som en bokstavlig tortyr.

Bilarna i Sverige sprutar årligen ut 56 miljoner kilo koloxid i luften, 2.500 miljoner kilo bly, ansevliga mängder svavel. Sot och smuts i volymer som inte låter sig uppskattas.

Bilisten är också den främste nedskräparen i naturen. Engångsglasplågan följer riksvägarna. För att hålla dessa i trim sprider man årligen ut 85 miljoner kilo salt — som mördar växtligheten och förstör grundvattnet.

Det mest synliga exemplet på bilens miljöförstöring är givetvis vägbyggena. I detta land investeras årligen 800 kronor per bil — eller 1,7 miljarder kronor totalt i vägbyggen. Ju bredare vägar desto finare samhälle. Därför river vi husen och hugger ner träden, därför spränger vi bergen och slår broar över dalar och vattendrag. Så att nätverket av asfalt och betong kan dras allt tätare. Trafiken måste flyta — bilarna måste komma fram. Detta är målet som vi strävar mot — som vi vet inte går att uppnå.

Bilisterna här i landet kör ihjäl drygt 1.200 människor per år. Bortåt 6.000 av alla dem som kommer i vägen för bilarna blir svårt skadade. Totalt är det fyra gånger så många — eller en siffra motsvarande hela befolkningantalet i städerna Sollef-

teå eller Alingsås — som årligen skadas i trafiken.

Var tredje svensk — inte du och inte jag — men kanske en granne eller en bekant, kommer under sin levnad att råka ut för en trafikolycka.

Bilisten är laglöshetens starkaste fäste i vårt samhälle. Ingen form av kriminalitet har sådan spridning och omfattning som brotten mot vägtrafikförordningen. Varje år kommer en miljon bilister i klammeri med rättvisan. 72 procent av bilisterna är notoriska förbrytare vad gäller de i parlamentarisk ordning fastställda lagarna på detta område. Bland bilisterna finner man också de flesta skatteskolarna. 25,8 procent av alla bilar som såldes 1966 registrerades på juridiska personer. Mer än var fjärde bil du möter på vägen skulle alltså i realiteten vara en tjänstebil.

Bilens allvarligaste skadeverkningar kan emellertid inte redovisas i siffror. De har att göra med de allra känsligaste mekanismerna i den mänskliga samlevnaden. I bilsamhället blir det inte några spontana möten mellan människor — på sin höjd en eller annan krock. — Pressad järnplåt är känslig för

Foto: Tore Johnson, TIO, Stockholm.

stötat, målar man sedan färg på den har man skapat en idealisk grogrund för rost. Materialet blir garanterat självförstörande. Ja, tekniskt sett är bilen svag — avsiktligt och utstuderat dålig. Men som en barriär mellan människorna fungerar den briljant. Där är den ömtåliga plåten ett effektivt pansar mot varje kontakt — med hjälp av bilar kan vi leva som små öar i en fiktiv social gemenskap.

När det gäller att skapa samhällen blir bilen den ständigt smygande komplikationen. Vill vi bygga en förort för tio tusen människor måste vi först ordna parkeringsplatser för 4.000 bilar. Man får inte bygga hyreshus utan parkeringsplatser. Det är bara lekplatser som det inte finns tvång på.

I bilens samhälle vågar vi inte släppa ut våra barn på gatorna. I bilens samhälle är vi ständigt rädda att något skall hända. I bilens samhälle står husen långt från varandra — därför att vägarna är så breda. Det är kallt och blåsigt och ingen trivs. Därför sätter man sig i sin bil och köar på väg bort därifrån.

Vi förmår inte fylla upp våra bilar, men väl vägar. Den svenska bilparken representerar en gigantisk transportkapacitet som genomsnittligt tas i anspråk under uppskattningsvis 80 minuter per dygn. Under dessa åttio minuter förmår man blockera samhällena. Det är helt naturligt att systemet för samfärdseln skall få kollapsa ett par gånger per dag. Vi lägger successivt ner alla järnvägarna här i Sverige — de bär sig inte längre. En buss i Stockholm har en dygnsmedelfart på 14 kilometer i timmen. Taxi i Stockholm skulle enligt en undersökning kunna utföra 60 procent flera körningar och samtidigt sänka taxan med 40 procent om det bara gick att komma fram i staden.

Med bilismens skräckinjagande utveckling i Sverige ökar också vårt lands ekonomiska sårbarhet. Skulle det inträffa en allvarlig störning i vår ekonomi — vilket kan ske utan vår egen förskyllan — så bleve vi plötsligt varse hur många hundratusentals människor i detta land som lever på att sälja bilar, lackera stänkskärmar, diskontera bilväxlar, sälja bensin, laga punkteringar — eller tillverka små grejor i plast med vilka man varje morgon skrapar bort is från vindrutan. För att ekvationen skall gå ihop lämnar nämligen bilfabrikanterna vissa enkla tekniska problem olösta. Den grundläggande principen är att ett bilinköp skall kräva en ansenlig kapitalinsats, bilen skall fordra stor omvårdnad och skötsel och efter nio år vara fullständigt värdelös.

Foto: Tore Johnson, TIO, Stockholm.

För att hålla maskineriet i gång byter man dessutom modell på bilarna varje år.

Endast om människorna här i Sverige förmås upptäcka bilismens alla härjningar kan vi befria oss från sjukdomen. Först då kan vi ingripa mot den akuta situationen:

Vi stoppar generellt alla vägbyggen. Blytillsatser i bensen förbjuds. Ingen får åka bil utan säkerhetsbälte. Vägtrafikförordningen skärps bland annat så att fotgängare får rimliga möjligheter att hävda sina rättigheter. Hastighetsgränsen 40 kilometer införs inom en vidsträckt radie kring alla tätorter. Överträdelse medför omedelbart körkortsindragning.

Men detta är små blygsamma förändringar som inte i väsentlig mån skulle påverka den totala trafikbilden. Vi måste arbeta för att successivt minska bilbeståndet — och ändra strukturen på bilparken.

Bilskatten görs till en början proportionell till inkomsten och därtill starkt progressiv. Skattesystemet utformas så att det blir väsentligt billigare att ha en mindre bil än en stor bil. Men generellt skall det bli mycket dyrt att ha bil överhuvud taget. Vi inför en strängt övervakad regional biltaxering baserad på bilistens verkliga mantalsskrivningsort. Detta ger möjlighet att beskatta bilister i tätorter tio gånger mer än på landsbygden. Det skall vara väsentligt dyrare att ha bil i Stockholm än i Norrland.

Denna reform skall syfta till att minska intresset för att skaffa bil och att folk gör sig av med sina privata bilar. Ansvaret för den lokala trafikmiljön förs upp till riksdagsplanet vilket ger politiska möjligheter att generellt spärra vissa tätorter för privatbilar. De orter som kan komma ifråga är i första hand våra större städer.

Den svenska bilismen idag har en omsättning på cirka 10—15 miljarder kronor årligen, en siffra motsvarande 25 procent av statens samlade inkomster. I och med att samhället agerar så att intresset för att köpa bil minskar får vi ett överskott av pengar som samhället tar i anspråk genom höjda allmänna skatter fördelade efter biltäthetsregioner. Dessa pengar används för en enorm upprustning av de kollektiva kommunikationsmedlen. De undermåliga trafikbolag som nu finns i tätorterna har redan idag en potentiell serviceförmåga som inte kan tas i anspråk därför att den privata biltrafiken lägger hinder i vägen. Nu satsar vi in bilisternas pengar i dessa kommunalägda bolag och får perfekta kommunikationsmedel med bekväma soffor, ett omfattande linjenät, täta turer dygnet runt och tre gånger högre transporthastighet än vad som går att hålla i en tätort idag. Idag kostar det 300 miljoner kronor per år att hålla i gång Stockholms ineffektiva buss- och tunnelbanenät — alltså bara två procent av värdet på bilismen.

Extra individuella önskemål tillgodoses genom att samhället ger en omfattande subvention till taxi-trafiken. Dessutom bygger man ut ett system av linjetaxibilar som trafikerar långa sträckor till låga taxor.

Det är omöjligt att räkna upp alla de fördelar som står att vinna om vi bleve av med biltrafiken.

Produktiviteten skulle öka väsentligt som en följd av en lång rad orsaker. Färre personer skulle ligga lemlästade på sjukhus — vilket skulle innebära att vårdapparaten kunde utnyttjas bättre — bland annat till förebyggande hälsovård — samtidigt som samhället slapp att årligen berövas ett par hundra miljoner arbetstimmar.

På lång sikt kan man utan tvivel räkna med en förbättring av folkhälsan som en följd av att luften blir friskare, att bullernivån avsevärt sjunker och genom att en lång rad stress- och orosframkallande faktorer som direkt hänger samman med biltrafiken försvinner. Slipper vi huvudparten av bilarna får människorna bättre möjligheter till friluftsliv — en reducering av bilparken verkar stimulerande på intresset för cykling — fritiden blir längre eftersom tiden att ta sig till och från arbetsplatsen minskar. Man får sova längre om mornarna. Allt detta är ägnat att få oss att känna oss friskare, kunna arbeta effektivare och ha färre sjukdomstimmar.

Resultatet blir alltså ökad produktion. Dessutom får vi automatiskt en bättre handelsbalans genom att den väldiga bilimporten sjunker. Samtidigt som våra

inkomster och vår ekonomiska soliditet alltså ökar minskar levnadskostnaderna när privatbilarna försvinner.

Den största vinsten kommer att göras i distributionsapparaten — både när det gäller att förflytta varor och människor. Brödbilen kommer fram fortare, mera bröd kan distribueras under kortare tid till flera butiker — vilket påverkar priset på varje limpa.

Behovet av mark för parkeringsplatser och trafik-anläggningar minskar, följaktligen reduceras byggnadskostnaderna och därmed hyreskostnaderna.

I fråga om administration och förvaltning blir vinsterna enorma. Försäkringsbolagen kan arbeta med rimliga krav på effektivitet genom att de stora mängderna bilskademål försvinner. Polis och domstolar blockeras inte längre av långvariga utredningar kring rutinmässiga trafikförseelser. Den statliga och kommunala förvaltningen blir mindre kostsam genom att hela arméer av skatteavlönade experter på röda gubbar och planskilda korsningar kan matas ut i effektiv produktion.

☆

Den här reformen skulle bli det största samhälls-åtagande som någonsin genomförts i Sverige. Det skulle gå åt minst tio år att genomföra den eftersom den successiva överföringen av människor från en syssla till en annan måste ske med stor aktsamhet. Omstruktureringen av Sverige från ett jordbruks-samhälle till ett industrisamhälle — från ett lands-ortssamhälle till ett tätortssamhälle — från ett utbildningssamhälle till ett de stora kunskapernas samhälle visar att vi även skulle kunna vara i stånd att omstrukturera oss från ett bilsamhälle till ett — trivselsamhälle. Ett samhälle där vi inte blir förgiftade, där det finns möjlighet att göra sig hörd, där man kan låta barnen leka ute, där stadsplanering och arkitektur anpassar sig till samlevnadsformer som är människans och inte bilens, där gamla kulturmiljöer och vackra alléer får stå orörda — ett samhälle där det är tillåtet att flanera utan att ständigt behöva tänka på trafikregler. Ett liv där inte tillvaron ständigt fylls av den de väntans döda hållrum man upplever när man sitter fast i en bilkö...

Fred Bremberg

Under rubriken "Elaka herrn" i TV:s lördagsunderhållning den 15 februari i år gick DN-journalisten Fred Bremberg till attack mot det svenska bilsamhället. Manuskriptet till sitt inlägg har han på redaktionens förfrågan ställt till "Vi Mänskors" förfogande.

KVINNOR I ALGERIET

av Rita Vinde

Här nedan följer slutet på Rita Vindes artikel om kvinnans ställning i Algeriet som började i Vi Mänskor nr 1.

"Visst finns det redan nu en del kvinnor som skulle kunna axla några av de höga poster som nu bekläds enbart av män", invänder dr Lalam. "Men man får inte glömma att det under kolonialtiden var ytterst få kvinnor förunnat att skaffa sig en högre utbildning, och även om detta i stor utsträckning också gällde männen, så var de i alla fall mycket talrikare. 80 à 90 procent av våra vuxna kvinnor är än i dag analfabeter och det är ett faktum vi måste räkna med. Jag beklagar förresten att man här i landet efter befrielsen inte följde Kubas exempel och satte allt i rörelse för att lära hela den vuxna befolkningen att läsa och skriva. Det var ett stort misstag."

De algeriska kvinnorna måste därför sikta på framtiden. Överallt i landet sitter i dag hundratusentals flickebarn på skolbänken, tiotusentals har redan hunnit till gymnasier och närmare tvåusen flickor bedriver studier vid universiteten. Det är en helt ny generation av kvinnor som växer upp, befriade från föräldratyranni och brödraauktoriteten. Ingen av dem kommer att uppleva ofriheten eller att bära slöjan. Och deras mödrar står bakom dem och driver på.

Att den algeriska kvinnan än i dag i så stor utsträckning bär slöja har av västerländska kritiker uppfattats som ett tecken på hennes fortsatta underkastelse. Man påpekar att det är religionen, islam, som hindrar kvinnans frigörelse.

"Slöjan har inte alls den betydelse som man vill ge den i västerlandet och i islams religion finns ingenting om kvinnans underkastelse och än mindre att hon skulle vara mindervärdig. Det står ingenting i Koranen som påbjuder slöjan. Alla dessa påbud har under århundradens gång kommit från lekmännen och deras lagar. Det rör sig om vantolkningar som inte har någonting med religionen att göra och som nu undan för undan kommer att sopas bort. Problemet är inte religionen, problemet är uppfostran!" säger dr Lalam.

När man går ut i folkvimlet på Algers gator ser man mycket riktigt många beslöjade kvinnor, men man ser också tusentals unga flickor och kvinnor europeiskt klädda i kort-kort på väg till och från jobbet på ministerierna, administrationerna, kontoren, posten osv. De flesta är under tretti år och tillhör alltså den generation som vuxit upp under och efter befrielsekriget. De flesta har antagligen aldrig burit slöjan, de andra har lagt den åt sidan. Det är

Foto: Rune Hassner, TIO, Stockholm.

unga kvinnor som skulle kunna känna sig lika hemma på andra sidan Medelhavet — i Europa. De kunde vara fransyskor eller italienskor, lika nätta, koketta och hämningslösa som deras europeiska med-systrar.

Man måste nog ha känt det gamla Algeriet väl för att upptäcka alla förändringar som har ägt rum. Jag tänker på de tusentals små flickebarn som jag såg under mina resor kors och tvärs i hela landet på väg till och från skolorna, på de unga flickorna vid universiteten som trängs med sina manliga kamrater, på kvinnor som fyller gator, affärer och torg utan den förut obligatoriska eskorten av äkta man, bror eller farfar — alltid några steg bakom mannen. I dag ser man hustru och make sida vid sida på en affärsrond i centrum. Kvinnorna har lärt sig handskas med pengar, köpa sina egna och barnens kläder, gå mitt på trottoaren och inte stryka längs husväggarna med sänkt blick. På kvällarna är gatorna i Alger och i andra storstäder fortfarande nästan uteslutande männens jaktmarker, men på dagarna kan man se unga par flanera tillsammans och ingenting skiljer dem från europeisk ungdom.

Visst blåser förändringens vindar också i Algeriet! Steg för steg bryter sig den nya tiden igenom även om det kanske inte går så fort som många skulle vilja önska. Men de som kverulerar i fråga om den algeriska kvinnans frigörelse tycks glömma bort den långa och svåra vägen till likställighet — törnbeströdd och full av bakslag — som den europeiska har fått vandra. Ser man på förhållandena t. ex. i Frankrike, i Italien, Västtyskland och varför inte även hos oss så är kanske inte allting så välbeställt där heller. De nyligen gjorda avslöjandena om äktenskapsförhållandena i Italien är nog så skrämmande och det är inte så många år sedan fransyskorna fick

medbestämmanderätt över sina barn eller tillstånd att öppna eget bankkonto! I betraktande av att Algeriet var och delvis är ett feodalt samhälle och ett u-land — har man inte marscherat så illa. Att bryta ner fördomar — manliga eller andra — har överallt och alltid tagit tid.

Det finns redan i dag åtskilliga algeriskor på höga och ansvarsfulla poster. De kan väl närmast betraktas som förridarna till den nya tiden. De är frigjorda, öppna, skärpta och medvetna om sin pionjärroll. De arbetar hårt därför att de inte får misslyckas i manssamhället. Bilden känner man igen. Dagens karriärkvinnor kommer samtliga ur borgerlig miljö, tidigare en förutsättning för att bedriva studier, vilket inte var fallet med pojkarna. Denna trend är nu bruten. Studiemöjligheter ges både åt beduin-, bonde- och arbetarbarn och det gäller inte minst flickorna. Men tills de hunnit växa upp och komma ut i livet har männen onekligen ett försprång.

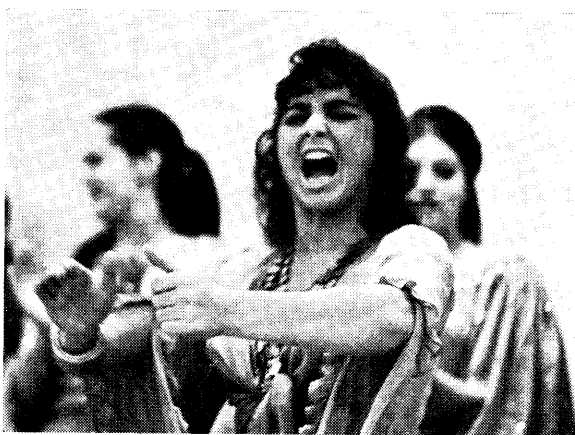
Bland de karriärkvinnor jag träffade var också överbibliotekarien vid det stora universitetsbiblioteket i Alger. Ung, söt och livlig såg hon närmast ut som en studentska. Bland hennes medarbetare fanns även män, men varken deras närvaro eller det faktum att hon var innehavare av en så hög befattning tycktes inge henne några hämningar. Fröken **Bekadour** framhöll att hon hade lyckats skaffa sig den både ekonomiska och socialt oberoende ställning som hon redan som flicka satt upp som mål. *"Det är klart att kvinnor som strävar mot toppen fortfarande är ganska handikappade. Men"*, sa hon, *"varje gång en kvinna lyckas så innebär det en framgång för alla kvinnor. Det gör mera för att bryta ner patriarkatet än något annat. Att en flicka kan tjäna mera än pappan eller brodern, det imponerar."*

Flickorna vid universiteten sades också vara oerhört ambitiösa och lyckades ofta prestera bättre resultat än pojkarna. Hon kände inte till något fall där en lärare skulle ha visat sig avog mot en kvinnlig elev. Tvärtom. Det bekräftades också senare av en av professorerna, som betonade att man var medveten om att denna utveckling var den rätta, inte bara för kvinnorna utan också för hela samhället. Själv var professorn gift med en karriärkvinna som hade en toptjänst inom finansdepartementet.

Det bör naturligtvis framhållas att Alger, de andra städerna och större samhällena inte ger hela bilden av Algeriet och inte heller av kvinnans ställning i dag. I de utvecklade trakterna i det inre av landet, och framför allt i södern ner mot Sahara, lever det arkaiska samhället till stor del kvar i sina steldade former. Men det skall jag återkomma till.

SKV-möte i Stockholm

SKV-avdelningar i Stockholms södra ytterområden hade den 27 februari anordnat ett möte i Farsta forum. Syftet med mötet, där *Rosa Taikon* talade, var att väcka opinion för zigenarflyktingarnas krav på medborgarrätt. Det blev ett lyckat möte, inte minst tack vare *dansgruppen Romas* medverkan och de prov på högt konstnärskap den visade. På bilden ser vi *Raja*, solodansös i gruppen, ursprungligen rysk zigenerska, numera gift och bosatt i Oslo.

SKÄMT OCH ALLVAR

Det bekymrar mig ibland att vår tidskrift alltid är allvarlig. Särskilt när vi inte har ett kåseri av Tisbe.

Även i allvarstider kan man ju skämta litet. År 1919 studerade jag hos en berömd läkare i Berlin. Det var ont om mat. På det fina pensionat där jag bodde kom alla med sina små matpaket till frukostens s. k. kaffe och s. k. marmelad. Från den tiden minns jag bäst en herre som brukade dra upp en anteckningsbok och läsa roliga historier för oss... På 1920-talet lärde jag mig i USA att en rolig historia var nödvändig inte bara i varje middagstal utan om möjligt också i varje föreläsning...

När jag nu funderar över kvinnliga skämtare minns jag bäst Delsbostintan. Hur vore det om några av SKV:s medlemmar ville komma ihåg oss med ett litet skämt eller en lustig historia någon gång? "Aldrig så litet så lättar det livet."

Andrea Andreen

FRÅN LÄSEKRETSSEN

Svar till "Mamma"

Det går tusentals (delvis missnöjda medelålders) kvinnor i våra svenska hem. Varför är de hemmafruar? De är hemma för att försöka skapa ett drägligt hem för sig och familjen och därför att de anser detta vara en riktig uppgift. Jag skulle tro, att våra män är av samma åsikt. För att vi kvinnor inte skall ha det för knogigt, har man efterhand givit oss vissa (troligen av män konstruerade) hjälpmedel, t. ex. diskmaskin, tvättmaskin. De flesta av oss är väl ändå tacksamma för den utvecklingen.

Många kvinnor med små barn, som fötts tätt, har svårt att orka sköta både barnen och hemmet. Mina två första barn kom med 1½ års mellanrum och jag var så trött ibland om dagarna av nattamning och barnskrik att jag inte orkade ur sängen. Att jag överhuvud taget klämde mig igenom den första småbarnstiden, berodde på att min man, då han kom hem från jobbet varje kväll badade och skötte ett av barnen och hjälpte mig med allt möjligt annat. Vi har nu fyra barn, inget är dock tonåring ännu. Vi försöker fortfarande efter vår förmåga att hjälpas åt med barnen och deras problem. Min man är den av oss, som bäst orkar med barnen. Skulle jag vilja "ut och jobba" är min mans hjälp en förutsättning för att jag skulle kunna lyckas.

Många gånger, då barnen varit sjuka och jag i hast måst ila med dem till lasarettet eller det på annat sätt kört ihop sig för mig, har jag riktat bittara tankar mot de medelålders kvinnor, som går hemma och "blankar kastruller, får sig tillslängda lite tidsfördriv av veckotidningsredaktörerna och blöter samma gamla tugga vid kaffet med väninnorna". Vissa av dessa kvinnor har dessutom inte kunnat låta bli att beklaga sig för mig, dels över hur mycket de har att uträtta i sitt hem, dels hur missnöjda de varit med sin lott i "tjyvsamhället".

Kära mamma, för oss småbarnsmammor kan din tillvaro kännas som ett hån, ett slag i ansiktet. Tänk, om vi vågade be dig om hjälp med något (du får naturligtvis betalt) någon gång? Skulle det inte vara roligt och meningsfullt att kunna hjälpa en medsyster? I synnerhet som du ändå inte trivs i ditt eget hem och såvitt jag förstår skulle vilja hålla på med "kvinnliga" sysselsättningar. Jag tror inte din man skulle ta illa upp. Sen läser jag, att du inte ens kan hjälpa din egen mor. Skulle du vilja det då? I våra dagar, då det är så svårt att få tag i någon, som är villig att sköta en gamling, finns det säkert en annan gamling, som önskade och behövde din mors hemsyster? Jag undrar, om du är medveten om, vilket brännbart stoff du rör vid?

Många gånger har jag tänkt, att det är vi kvin-

nor, som binder ris åt vår egen rygg. Om vi tillbringar tiden i hemmet till att putsa och feja och glömmar bort att leva tillsammans med familjen, ger sig barnen antagligen så småningom av hemifrån för att söka en annan gemenskap. Det beror nog litet på en själv, hur man lyckas med hemlivet. "Mamma" lämnar själv svaret på sin situation: "Jag har kanske varit för ovillig att lyssna på dem (barnen) med förståelse. Beträffande allting. Och nu har de tappat förtroendet. Och tiger." Vi kvinnor är ju olika. Vissa kvinnor trivs bra med hemmatillvaron och har förmåga att fylla ut tiden på ett för dem meningsfullt sätt. För min del svarar jag "ja" på "Mammas" sista fråga (trots att jag inte tillhör den ungdom hon ställer frågan till). Jag tror, att du och dina barn skulle må bra av ett jakande svar också.

En småbarnsmamma

P.S. Du skulle kanske må bra av att läsa annan "litteratur" än den du nämnt som din inspirationskälla.

D.S.

10-KONTO gör klädköpet enkelt

Ni kan få ett Carlboms 10-konto utan större besvär. Enda huvudvillkor: Fast anst. o. fast bostad. Välkommen in och prata med vår kontoavd. eller fyll i nedanstående kontoansökan, så sänder vi kontokortet omg. till Er efter prövning.

CARBOMS

Karlbergsvägen 40. Allt i moderna dam- och herrkläder i goda kvalitéer. Särskild avdelning för ungt dammode: "Pricken", Karlbergsvägen 46.

Ni når oss med T-bana till S:t Eriksplan eller Odenplan. Bussar 50 och 33 samt Norra förortsbussar. Tel. 34 04 90 vx. Pricken: 30 87 51.

Undertecknad önskar ett Carlboms 10-konto à kr (Fyll i önskat belopp fr. 300:— till 1.000 kr) som jag förbinder mig att betala med 1/10 varje månad.

Fullst. namn:

Titel. el. yrke: Född den

Arbetsplats:

Bostad:

Skriven i Anst.-tid. Inkomst:
församl. ant. år

Namnteckning

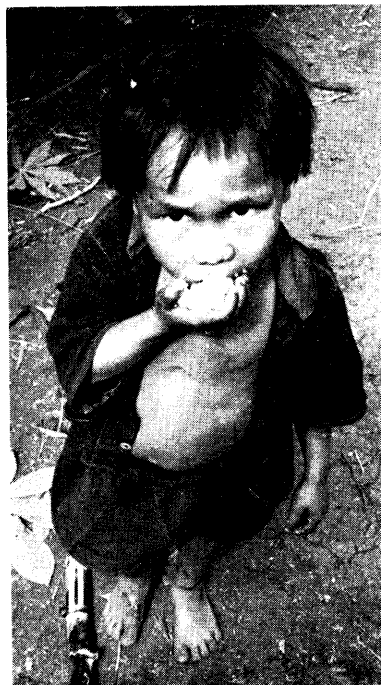
För Vietnams kvinnor och barn

I och med denna redovisning är vår insamling för Vietnams kvinnor och barn uppe i drygt 119.000 kronor. Vi borde innan sommarstiltjen gör sig kännbar på våra breddgrader kunna nå upp till åtminstone 125.000 — om vi t. ex. utnyttjar årets 1-majmöten till bössinsamlingar för Vietnam. Och inte ett ögonblick glömmar att solidariteten med Vietnams kvinnor och barn är en bjudande plikt för oss alla!

Transport	115.320: 58
Hjalmar Johansson, Uddevalla	200: —
Birgit o. Hilding Andersson, Johanneshov	25: —
Torsten Lilja, Skärholmen	50: —
Annie Uhlén, Farsta	10: —
E. Berglund, Stockholm	25: —
Arvid Granberg, Ludvika	25: —
Ingrid Granberg, Ludvika	10: —
SKV-avd. i Kviberg, Göteborg	100: —
M. Hernlund, Stockholm	50: —
Britt Ericsson, Göteborg	5: —
Anna Medin, Göteborg	10: —
Etty Eriksson, Ängelholm	10: —
Elvie Wranglén, Danderyd	100: —
Mia Emsheimer, Stockholm, bössinsaml.	1.723: 50
Olof Kolmodin, Råå	100: —
Edith Johansson, Uddevalla	10: —
Anna Andersson, Stockholm	10: —
Olle Andersson, Vällingby	5: —
Fredrik Blomdahl, Vällingby	10: —
Karlsson o. Lundgren, Solna	15: —
Maria Wall, Johanneshov	100: —
Brit Hedman, Rotebro	50: —
Tyra Norrman, Stockholm	10: —
Brita Hjort af Ornäs, Stockholm	50: —
May Johansson, Stockholm	10: —
Brita Åkerman, Stocksund	30: —
Teresia Isaksson, Porjus	20: —
Emma Åkerlund, Porjus	10: —
G. Ek-Thorborg, Stockholm	30: —
Gustav Fröbom, Porjus	25: —

Urban Ryadal, Stockholm	10: —
Märta Nilsson, Sjötofta	10: —
Wivi Karlsson, Johanneshov	25: —
Ture Johansson, Stockholm	10: —
Ester Lundblad, Stockholm	33: —
Senja Karlsson, Spånga	20: —
Burlin, Bandhagen	100: —
Nils Brandt, Göteborg	20: —
G. Palmstierna-Weiss, Stockholm	50: —
Ivar Fernhede, Göteborg	25: —
Helga Johansson, Göteborg	50: —
P. E. Lindeberg, Göteborg	20: —
Elsa Claesson, Göteborg	10: —
Nils Attfors, Göteborg	50: —
Bengt Olsson, Göteborg	30: —
Signe Johansson, Värby	10: —
S. Olofsson, Solna	10: —
Frans Gustavsson, Göteborg	35: —
Brage Svensson, Matfors	25: —
Olof Ericsson, Partille	10: —
Helge Lundvall, Göteborg	25: —
Signe Andersson, Göteborg	50: —
Solveig Andersson, Göteborg	20: —
E. Åhlblad, Göteborg	5: —
Carl Eriksson, Göteborg	10: —
Elin Andersson, Västra Frölunda	10: —
Ture Larsson, Göteborg	100: —
Sture Wiberg, Göteborg	15: —
O. H. Niklasson, Göteborg	10: —
Hanna Jacobsson, Göteborg	10: —
S. Högström, Göteborg	15: —
Sven Dahlin, Göteborg	20: —
Ingegerd Berntsson, Västra Frölunda	10: —
Margit Forslund, Göteborg	10: —
Anna Olsson, Göteborg	10: —
Ivar Kindvall, Göteborg	10: —
Ruth Skoglund, Jönseröd	20: —
Sten Zackrisson, Göteborg	25: —
John Mazin, Mölndal	50: —
Erik Lundqvist, Göteborg	10: —
Tage Uthberg, Göteborg	25: —
Ellen Jansson, Stockholm	5: —

Kronor 119.167: 08

För de vietnamesiska delegaterna vid Helsingforskongressen.

Transport	756: 66
Huskvarna SKV-avdelning	100: —
Sonja Beckman, Bromma SKV-avd.	10: —
Vera o. Gösta Kempe, Farsta	50: —
S:t Görans SKV-avd., Sthlm	125: —
Avesta SKV-avd.	100: —
Behållning av Stor-Stockholms-distr. Vietnam-afton 8 mars	1.414: 67
Behållning av försälda kort	633: —

Kronor 3.189: 33

Bliv medlem i SKV

Det är ingen hemlighet att små organisationer med ett radikalt program kämpar med stora ekonomiska svårigheter mitt i den s. k. välfärden. Svenska Kvinnors Västerförbund utgör inget undantag. Men — kanske — skulle svårigheterna vara mindre om man vände sig till sina vänner och bad om ett handtag. Det är det vi vill göra nu.

Med det inbetalningskort som vi bilägger detta nr av vår tidskrift vänder vi oss till er som inte är ansluten till någon avdelning av vårt förbund — kanske därför att det inte finns någon sådan på er ort. Men ni kan mycket väl ansluta er direkt till förbundet. Eller vill ni kanske på annat sätt ge uttryck för er solidaritet med vårt förbunds strävanden genom ett bidrag i största allmänhet, så skall ni veta att varje form av stöd åt vår verksamhet är betydelsefull och välkommen. Till den som sänder in årsavgift kommer vi att omgående sända årskortet.

Vi tackar på förhand.

U-grupp i Lund

För medlemskap i U-gruppen kontakta Västergatan 4, 222 29 Lund. Tel. 046/12 31 23.

U-gruppen utger en informations- och debattbulletin UNUDU som utkommer med ca 7 nummer per år.

STOCKHOLM:

KAOS

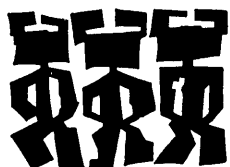
*Sagas vis- och vinrestaurang
i Gamla stan*

populär för sitt goda kök och
för sin ljuvliga atmosfär med ut-
sökta vissångare från världens
alla hörn.

Öppet kl. 20.00—03.00.

Stängt tisdagar.

Festvåning i djupa källarvalv.

Stora Nygatan 21. Tel. 20 58 86

SEMESTERRESENÄRER MED ANSPRÅK VÄLJER SEMESTERRESAN MED

- BRA RESMÅL
- GOD SERVICE
- LÅGA PRISER

Beställ vårt program

Boka nu - bokningarna
till sommarres.
i full gång!

FOLKTURIST

Amiralsg. 11. Tel. 040/12 14 60
211 41 MALMÖ

Parella

SPECIALAFFÄR
KORSETTER OCH BH

Individuell inprovning — God
service — Ledande fabrikat —
Även stora storlekar — Snörliv
Fritidsrockar och baddräcker

Ringvägen 89,
snett emot Eriksdalshallen
Tel. 43 42 06

HANDSKEN & VANTEN

Odengatan 104, 113 22 Stockholm

Allt i strumpor,
scarves och paraplyer
10 proc. rabatt till tidningens
läsare

HAMMARBYHÖJDEN:

Söder
Om
Söder

Telefon
59 08 49

T-stationen Hammarby—Ulrice-
hamnsv. 2

- Måndag—lördag 20-öppet

LIVS

HÖGDALEN:

HÖGDALENS LIVS

Skebokvarnsv. 193. Tel. 47 37 43

KVARTERSBUTIKEN —
I CENTRUM

GÖTEBORG:

Vid köp av

Radio - TV - Kylskåp

kontakta

Philip Carlsson Radio o TV

Husargatan 24, Göteborg.
Tel. 11 15 86

BAGARMOSSEN:

FÖR ER

**Bagarmossens
Blomsterhandel**

Lagaplan - Tel. 39 19 39

GLASS I STORA LASS Evas Fruktshop

Lagaplan 6

JOHANNESHÖV:

Kjällanders Lagerbutik AB

Odelbergsvägen 22
121 63 Johanneshov. Tel. 59 30 40

Allt i färger och tapeter

Tapetstuvor fr 2: — per rulle.
PVA-färger fr. 2: 25 per liter.

möbler förmånligt

Exempel:

Möbler för 1.000: —

Ingen handpenning.

Motto: Låga omkostnader.

RECES

MÖBELLAGER

Drottninggatan 110

1 tr. ner - ovanf. Tegnérsg.

Måndagar öppet till kl. 20.

Komplett årgång (pris 10: —) eller lösnummer kan beställas direkt från Svenska Kvinnors Vänsterförbund, Box 3021, 161 03 Bromma. Tel. 08/87 79 14.

Nr 1—2	sid.
Marie Curie — ett hundraårsminne. Eva	
Palmaer	1
Eva Ramstedt berättar om Marie Curie	5
Alma Braathen 1906—1967	7
Klockan är sju minuter i tolv	8
Kärnvapen och elektronhjärnor: Räcker det inte? Orroliga kostnader, Om datamaskiner	9
Mörkskogen. Dikt av Artur Lundkvist	10
Den första kvinnan. Novell av Elin	
Wagner	12
Henri de Toulouse-Lautrecs utställning på Nationalmuseum. Katja Waldén	16
Från Karolina Widerström till RFUS.	
Andrea Andreen	18
AKTUELLT: Interpellation om strålningsskador. Gigantomani i Östersjön.	
De mänskliga rättigheterna	21
Frihetens storm på jorden. Andrea	
Andreen	21
Har vi råd med fru? Katja Waldén	22
AKTUELLT II: I Sverige arbetar mest män! Dagmamman. Levnadsstandard.	
Familjepolitiken	23
Om delfiner	24
Fyra böcker att begrunda	26
Krig. Dikt av Åsa Viksten	27
Överlocken och droppen och bägaren.	
Novell av Akka Larsson	28
För Vietnams kvinnor och barn	31
En renare värld. John Takman	32
Barnbidrag och familjetillägg. Remiss-	
svar	33
Vi världens kvinnor. Edita Morris	34

Nr 3—4	sid.
De mänskliga rättigheterna	1
Diskriminering av kvinnor — en kränkning av människovärdet. Ina Möller	
Till mina landsmän. Dikt av Bertolt	
Brecht	4
Kvinnornas fredsfröelse i USA växer	5
Den första kvinnan. Novell av Elin	
Wagner (forts.)	6
Vietnamkonferens i Berlin. Eva Palmaer	9
Om äborätten	10
Hemmet — en skräckvision av folkhemmet. Katja Waldén	11
Eva — Två sagor av Emilia Fogelklou-	
Norlind	12
Emilia Fogelklou nitio år. Gunhild	
Tegen	14
De fyra vilddjuren. Utdrag ur Alva	
Myrdals tall i Storkyrkan 1911	15
Påsk! Novell av Ebba Rickert	16
Radioebatt. Dikt av Rut Adler	17
En renare värld. Naturvårdsverket skall	
skydda oss. Om sopor. Svårare för oss	
som bor i norr. Vattenfall anings-	
löst. Farliga avgaser. Svavelföreningar	
i luften. Kärnvapenhot från luften.	
Sida och kondomen. Färre barn i In-	
dien	18
En indisk student om arbetsvillkor i	
Indien	20
På kvinnolinjen. Chie Nakanes bok	
recenserar av Andrea Andreen	21
Angeläget. Radioinlägg av Lars Forsell	22
Afro-Art i Stockholm	24
Afrika just nu. Seminarium i Uppsala	
26—28.1	26
Glimt från Sydafrika och Nigeria	27
Ernesto Che Guevara. Dikt av Stig	
Carlson	28
Campanera. Birgitta Bergmark från	
Kuba	29
AKTUELLT: Om äggvitebrist i födan.	
Kaniner är bra. Antiloper är bra	30
Brev från en manlig kamrat. Robert-	
Sam	32
För Vietnams kvinnor och barn	33

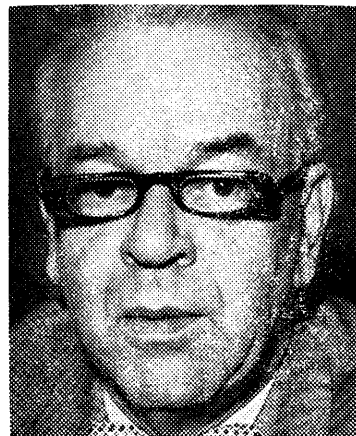
Nr 5—6	sid.
Jämlikhet — hur? Andrea Andreen	1
Röster om jämlikhet	2
Vad är indoktrinering? Göran Palm	3
nya bok recenserad av Gunhild Tegen	
Sambeskattnings — en kvarleva från	
standssamhället. Maj-Britt Sandlund	4
Vardagsexempel på könsdiskriminering	
av Anna Svensson	6
Nedrustning. Ur ett anförande av Alva	
Myrdal	8
Sverige undertecknar fördraget om för-	
bud mot spridning av kärnvapen	9
Röpet från Aten. Dikt av Hjordis Levin	
Angeläget. Radioinlägg av Hans Palm-	
stierna	10
Medbergare. Apropå en artikel om	
Aeneas	12
Den första kvinnan. Novell av Elin	
Wagner (slut)	14
Alienation. Dikt av Edith Andreas	19
Två kvinnor. Ur dagboksanteckningar	
(från Vietnam) av Gunilla Palmstierna	20
Dokument från Vietnam	22
Kinakännare	24
Tjeckoslovakien	25
Tortyren måste bort. Eva Palmaer	26
AKTUELLT: Strålningsskador. Äggvite-	
bristen. Flodhästar. Sida. Tsadsjön.	
Gigantomani i Östersjön. Sötvatten-	
bristen. Olijeproblem. DDT och dess	
släktingar. Disk och tvätt med maskin	27
Studentrevolt mot Venedig-biennalen.	
Louise Rydén	29
Memorandum. Novell av Tina Seger-	
ström	30
Det är din värld också — fler kvinnor	
i politiken! Kvinnoorganisationer man-	
nar	32
Från läsekretsen	33
För Vietnams kvinnor och barn	34

Nr 7—8	sid.
Ett 20-årsminne (tjugo år sen Elin Wä-	
gner dog)	1
Vi människor	1
Alva Myrdal om jämlikhet	2
Kvinnornas ställning i Sverige. FN-rap-	
port avlämnad 1968. Utredning av	
Maj-Britt Sandlund	3
Hemslavinna — yrkeskvinna. Recension	
av utställning. Katja Waldén	4
Exempel på könsdiskriminering: Kvin-	
liga chefer. Läkare med småbarn. Pro-	
grammerare. Låglöneproblemet	5
Samtal med Barbro Jansson. Stina Skant-	
ze	6
Barbro Janssons 14 punkter	7
Frivillig sårbesattnings. Birgit Johansson	8
Kvinnlig idrott. Andrea Andreen	9
Det samhällsbevarande äktenskapet. Gun-	
nel Granlid	10
Kvinnlig arbetskraft är bra	11
Världen blir vad vi gör den till. Om	
Mai Zetterlings film "Flickorna". An-	
drea Andreen och Hillevi Svedberg	12
Kvinnor i Vietnam. Ur dagboksanteck-	
ningar av Gunilla Palmstierna	14
Ändå. Gunhild Tegen recenserar dikt-	
samling av Lars Forsell	16
AKTUELLT: USA:s kemiska krig i	
Vietnam. Nervgasen räcker till oss	
alla. Bullersamhället. Buller, rök och	
gaser i LKAB:s gruva. Naturvård.	
Kvicksilver	17
Protein i VÅR tid. Ur föredrag av	
Gösta Ehrensvald	18
Zigenare på Dramaten. Katja Waldén	19
Två utskällningar. Recension av utställ-	
ningarna An sen då och Den rike	
mannens bord. Louise Rydén	20

Miljövärd: Stina Skantze recenserar Gö-	
teborgsutställningen "Var miljö och	
våra livsvillkor". Ur teaterstycket	
SKIT. Maskintvättmedel och maskin-	
diskmedel än en gång. Floden utan	
återvändo. Soporna. Privata renings-	
verk. Även teknologerna vaknar. Hej,	
SKV	22
Hiroshimas skörd av Edita Morris. (Bo-	
kens båda slutkapitel)	24
En moders utbrott. Novell av Hjordis	
Levin	28
Barn. Dikt av Hjordis Levin	29
Teatern mitt i stan. Om Arenateatern	
och Fickteatern i Stockholm. Katja	
Waldén	30
I sommarens soliga dagar. Kaseri av	
Tisbe	32
Brev från Nigeria	33
Vem bringar ordning i tingen? Dikt av	
Merope	35
Vårt behov av uppmuntran	35
Nguyen Thi Binh leder FN:s delega-	
tion vid fredssamtalen i Paris. Sara	
Lidman	36
För Vietnams kvinnor och barn	37
Böcker på svenska om Vietnam	38

SOVJET

— kontinent i förvandling

Rita och Victor Vinde

försöker ge svar på en rad centrala frågor efter iakttagelser, studier och samtal under en fyra månader lång resa kors och tvärs genom Sovjetunionen.

Pris inb. 32:—

2:dra upplagan!

TIDEN • FIB

Nya Folksam-initiativ igen!

Enklare och bättre försäkringar för hem och villa

Hemförsäkring!

Full garanti mot underförsäkring upp till 100.000 kronor!

Enhetspremie 48 kronor.

För ensamstående och pensionärer 33 kronor.

Villahemförsäkring!

Inga bekymmer för rätt försäkringsbelopp och ändå — full garanti mot underförsäkring.

Ingen underförsäkring – större trygghet!

Erfarenheten visar att alltför många hem har för låga försäkringsbelopp. Detta beror bland annat på att det är svårt att med enkla metoder värdera hemmet. Det är också lätt att glömma att höja försäringen i takt med nyinköp, kompletteringar och penningvärdeförsämring.

Från den 1 april löser Folksam dessa besvärliga problem genom enklare och bättre hem- och villahemförsäkringar. Flertalet får ett betryggande försäkringsskydd till lägre premie.

Dessutom ger de nya hem- och villahemförsäkringarna

utvidgat reseskydd
bättre personförsäkringsskydd
med medicinsk rehabilitering

Den nya hemförsäkringen skyddar löseegendomen upp till ett värde av **100.000 kronor**

Enhetspremie gäller för hela landet **48 kronor**

Pensionärer och ensamstående betalar en lägre enhetspremie **33 kronor**

För hem som har löseegendom värd mer än 100.000 kronor får man betala en tilläggspremie.

Den nya villahemförsäkringen är när det gäller byggnader "beloppslös" och ger full garanti mot underförsäkring.

Reseskyddet omfattar nu skador även utanför Norden.

Personförsäkringsskyddet har också utvidgats och gäller nu dessutom medicinsk rehabilitering.

Ca 800.000 hem- och villahemförsäkringstagare berörs direkt av nyheterna.

Folksams kvinnoråd har genom en särskild utredning i hög grad bidragit till utformningen av denna nya försäkringsform.

Nya regler för självrisk. Om en skada på försäkrad egendom berör två eller flera försäkringar i Folksam görs bara avdrag för en självrisk, vilket kan innebära en betydande besparing för försäkringstagaren.

Från den 1 april får alla Folksams hemförsäkringstagare automatiskt den nya hemförsäkringen. Samtidigt införs den nya villahemförsäkringen för alla som har försäkring med villavärdering.

Ni som vill veta mer om Folksams olika initiativ tag redan idag kontakt med närmaste Folksam-ombud eller kontor. Ni kan också skriva direkt till Folksam, Fack, 104 60 Stockholm 20, så tar vi kontakt med er!

FOLKSAM